

Diplomitöö
473496

*Prof. Luksala arvamus
annetud 25.11.43. J. W. K.*

E. V.
TARTU ÜIKOOLI
ÕIGUSTEADUSTIKU
25 jaan. 43
№ 306
TARTU

AC 7468
ABIKAASADE VARAVAHEKORRAD

SAKSA TSIVIILSEADUSTIKU JÄRGI.

Arvustatud diploma töö

12.2.43.

Diplomi töö

Stud. jur. Joh. M i h k e l s o n.

Tallinn 1943.

*Loe koostanud 1. aprillil õigeledeks
1943
Kaurina*

S I S U K O R D.

Selgituseks I

Kasutatud kirjandus II

Abikaasade varavahekorrad saksa tsiviilseadustiku järgi.

Sissejuhatus.

Lhk.

Mõiste selgitus ja teoreetiline kokkuvõte abikaasade varavahekorradest..... 1

Abieluvaravahekorrad BGB järgi.

Abielu varavahekorrad Saksamaal enne BGB-d..... 4

BGB saabumine 5

BGB iseloomustus 6

Legaalüsteem ja abieluleping BGB-s 7

Varaõigusregister 9

Võtmevõim 10

Seaduslik varaõigus (legaalüsteem)

Varaühendus.

Üldeeskirjad 13

Talendvara 14

Abiellutoodud vara mehe valitsemisel ja kasustamisel 17

Kasustamine 18

Kohtulik õiguste teostamine 21

Mehe kohustused naise vastu valitsemisel ja vilikasustamisel .. 22

Naise õiguste kitsendamine abielumehe valitsemise tõttu 23

Abikaasade võlad: mehe võlad 26
naise võlad

Võlgade tasendus talend- ja abiellutoodud vara vahel 27

Legaalüsteemi lõpp 28

Varalahusus 29

Lepinguline varaõigus.

Üldine varaühisus.

Põhimõtted.

Varamassid 31

Abikaasade õigused ühisvara kohta 33

Mees ühisvara valitsejana 34

Naise valitsemistoimingud 35

Abikaasade võlad 36

Võlgade tasendus abikaasade vahel 37

Varaühisuse lõppemine 38

Jätkuv varaühisus (communio prorogata) 41

Soetiste ühisus.

Põhimõtted, Varamassid ja nende valitsemine 46

Abikaasade võlad 48

Soetiste ühisuse lõppemine 50

Vallasvara ühisus 51

Lõpusõna.

Kasutatud kirjandus.

Konrad Cosack, Lehrbuch des bürgerlichen Rechts auf der Grundlage des Bürgerlichen Gesetzbuches, I und II Band, Jena 1901.

Heinrich Dernburg, Deutsches Familienrecht, Halle 1908.

Ludwig Enneccerus, Theodor Kipp, Martin Wolff, Lehrbuch des bürgerlichen Rechts, II Band, 2. Abt., Marburg 1914.

Elmar Ilus, Tsiviilõigus, Tartu, 1939.

E. Kohlrausch, W. Kaskel, A. Spiethoff, Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaft.

Leo Leesment, Vördlev eraõigus, Tartu 1939.

Heinrich Mitteis, Familienrecht, Berlin 1923.

Bürgerliches Gesetzbuch, München 1910.

S e l g i t u s e k s .

Käesoleva töö kirjutamisel on kasutatud osundatud kirjanduse hulgast peamiselt Enneccerus-Kipp-Wolffi teost, kuna uuemat kirjandust kõigele otsimisele vaatamata ei õnnestunud kusagilt saada. Järelekuulates ka Kindralkomissariaadi "Amt für Recht" osakonnast selgus, et suuri muudatusi ei peaks abikaasade varavahekordades olema. Kuna Wolff kasutab ka mitmel kohal lisamärkmeis Dernburgi ja Cosacki seisukohti, osutus teos teistest üksikasjalisemaks ja ajaliselt uuemaks.

Töö liigse paisumise vältimiseks on hoidutud laskumast üksikasjalisest arutlusest, eriti vaieldavates seisukohtades. Kus seaduse tekst pole küllalt täpne või vaikib, jättes mõne küsimuse lahtiseks, on asutud Enneccerus-Kipp-Wolffi õpperaamatu seisukohale.

Töö kirjutamisel on kasutatud peamiselt ajaloolist ja dogmaatilist käsitlemist, kuna kriitiline käsitlemist jäi kõrvale, osalt teemasse mittekuuluvuse ja materjali puuduse tõttu.

Abikaasade varavahekorrad saksa tsiviilseadustiku järgi.

S i s s e j u h a t u s .

A. Mõiste selgitus ja teoreetiline kokkuvõte abikaasade varavahekordadest.

Abikaasade varaõiguse all tuleb mõista õigusnormide kogumit, mis sätib varavahekordi abielupoolte eneste ja nende ning kolmandate isikute vahel. Abikaasade varanduslikud suhted sõltuvad suurel määral ajaloolisest arengust. Vanemal ajal kuulus kõik abielu vara mehele - Roomas pater familiasele. Hilisemas arengus hakati eristama järgjärgult naise vara mehe valitsuse alt. Esiteks toimus kaasavara eristamine ja hiljem võimaldati naisele teatavate varade omandamist - n.n. erivara loomist. Ajaloolisest arengust on kujunenud väga mitmesuguseid varavahekordada süsteeme, mille rohkuses enne tsiviilseadustiku, Bürgerliches Gesetzbuchi (BGB) aegne Saksamaa oma poliitilise ja territoriaalse killustuse tõttu sammus esirinnas. Hilisemal ajal toimus areng täieliku varalahuseni. Abikaasade varavahekordade reguleerimine on iga maa seadusandluses raskemaid probleeme. Seejuures tuleb pidada silmas rahvuse omapära, ajaloolist arengut, kultuurilist taset ja majandusliku elu korraldust ning jõukust.

Tänapäeval kehtivaid varaõiguslikke süsteeme eristatakse nelja peamisse liiki, kusjuures tegelikult absoluutselt "puhtaid", s.o. teatud tunnustele vastavaid süsteeme vaevalt leidub, sest tegelikult olelevad süsteemid sisaldavad peagu alati kõrval~~e~~elemente teistest süsteemidest. Jättes kõrvale kõike ebaolulist, saadakse põhiideelt järgmised erinevad süsteemid: varaühenduse, varaühisuse, dotaal- ehk kaasavara ja varalahususe süsteemid. Peale selle leidub rohkesti segasüsteeme, nagu soetiste ühisus või jälle ainult vallasvara või abielu kestel soetatud vara moodustavad ühisvara j.n.e.

Varaühenduse ehk valitsemise (Gütereinheit) süsteemi iseloomustavaks jooneks on see, et naise abiellu toodud kui ka abielu kestel

omandatud varandus läheb mehe valitsemisele ja kasutamisele. Mees korraldab, käsutab ja võõrandab vallasvara suvaliselt, kuid naise kinnisvara võib mees võõrandada ainult naise nõusolekul. Kahtluse korral loetakse kõik mehe võimu all olev vara mehe omaks - presumptio iuris. Kui naine väidab vastupidist, siis peab ta tõestama, et väiendav asi on tema poolt abiellu kaasa toodud või omandatud eraldi enda jaoks või teisel teel eraldi endale muretsetud. Onus probandi lasub seega naisel. Eesnimetatud süsteem erinevustega kehtib Saksamaal legaalsüsteemina, kuid sellest allpool lähemalt. BES järgi kehtib varaühendus legaalsüsteemina ainult Eesti- ja Liivimaa maaõiguse kehtivuspiirkondades.

Varaühisuse (Gütergemeinschaft) süsteemi eritunnuseks on see, et selle järgi abikaasade varandused moodustavad ühise tombu. Abikaasade kogu varandus liidetakse ühte massi. Abikaasade võlgade eest vastutab ühisvara jagamatult. Mees kasustab ja valitseb ühisvara nagu varaühenduse juureski, kuid kinnisvara võõrandamiseks ja pantimiseks on vaja naise nõusolekut. Kardinaalne vahe varaühisuse ja varaühenduse vahel ilmneb varanduse jaotamises abielu lõppedes.

Varaühenduse süsteemi puhul saab kumbki abikaasa õiguse oma endisele varale, kuna varaühisuse puhul jagatakse abielu lõppedes varandustomp pooleks, s.t. kumbki abikaasa saab omandiõiguse poolele ühisvarast. Võrdluseks olgu öeldud, et meil kehtib varaühisus Narva linna õiguse kehtepiirkonnas ja kehtis enne seisuste kaotamise seadust ka Liivimaa vaimulikkude kohta.

Dotaalsüsteemi järgi jääb naisele kuuluv kaasavara - dos abielu kestel puutumatuks, kuid sellest saadavad sissetulekud kasutatakse abielu kooselu tarveteks. Seega on kaasavara abielu kestel küll mehe valitsemise ja vastutuse all, kuid tal puudub selle kohta käsutamise ja võõrandamise õigus. See süsteem on pärit rooma õigusest, kuid vähe levinenud, kehtis legaalsüsteemina Austrias, kehtib mittelegaalsüsteemina Prantsusmaal ja enne ~~BES~~-d ka Saksamaal. BES-s puudub seessüsteem.

Varalahususe süsteemi juures on abikaasade varad täiesti eraldatud, ja kumbki abikaasa valitseb täiesti iseseisvalt oma varandust. Kummagi abikaasa vara ei vastuta teise abikaasa võlgade eest. Varalahusus on viimasel ajal väga levinenud varavahekordade süsteem ja seda leidub Austrias, Itaalias, Rumeenias, Bulgaarias, osalt Ungaris, endisel Venemaal, Inglismaal, Shotimaal ja enamikus U.S.A. osariiges. Saksamaal kehtib see fakultatiivselt ja, erandjuhtumel legaalsüsteemina, samuti Eestis nii BES-si kui ka uue tsiviilseadustiku järgi.

Varavahekordade süsteemid seadusandlustes võivad esineda legaalsüsteemidena ja fakultatiivsetena. Legaalsüsteemi all mõistetakse teatavasti seda, et seadusandluse poolt on nähtud ette teatav varavahekordi reguleeriv süsteem, millele alluvad abikaasade varavahekorrad ipso iure, kui nad ei ole selle muutmiseks sõlminud erikokkulepet abielulepinguga.¹

Fakultatiivne süsteem võetakse tavaliselt abikaasade poolt tarvitusele abielulepinguga. Riigis võib olla üks üldine legaalsüsteem, kuid võib ka esineda legaalsüsteemide partikularism. Samuti võib seadus ette näha, et kõik süsteemid esinevad fakultatiivsetena nagu Itaalia perekonnaõiguse eelnõu seda võimaldab.

Abikaasade varaõiguslike suhete kohta käivad üldised sätted kehtivad niivõrd, kui abikaasad pole muutnud üldist korda abielulepinguga. Abielulepingul on kaks tähendust. Esiteks mõistetakse abielulepingu all kokkulepet, millega sõlmitakse abielu kui niisugune, s. t. nõusoleku andmist abieluks. Teiseks on abieluleping kokkulepe, mida abiellujad või abikaasad sõlmivad puhtvaranduslike suhete reguleerimiseks. Abielulepingu termini all mõeldakse siinkohal ainult viimast nim. lepingut. Tavaliselt loetakse abieluleping kehtivaks kolmandate isikute kohta, kui see on registreeritud vastavas ringkonna kohtus ja avaldatud sellekohaselt määratud ametlikus teatajas või lehes. Mis puutub abielulepingu sisusse, siis abielupooled tahavad muuta sellega abikaasade kohta kehtivat varavahekordade legaalsüsteemi. Seepärast on mõistetak, et sellest tuleb teatada kõigile kolmandatele isikutele, et viimased teaksid, millisel korraldatud abikaasade vahelised varanduslikud suhted, kuna see on oluline abikaasade võlgade eest vastutamise küsimuses. Abielulepingu sisu võib olla sellega väga mitmesugune. Üldiselt piirab abielulepingu sisu vaid see, et ta ei või olla vastuolus kehtiva õigusega ega kõlblusega ning heade kommetega. Eriti ei tohi abieluleping sisaldada korraldusi, mis ei ole kooskõlas abielu otstarbega. Abielulepingut BGB järgi käsitletakse allpool. Saksa abieluvarade register on toodud üle ka meie uude tsiviilseadustikku.

¹ E. Ilus, Tsiviilõigus, Tartu 1939, lk. 99.

ABIELU VARAVAHEKORRAD BGB JÄRGI:

A. Abielu varavahekorrad Saksamaal enne BGB-d.

Et paremini mõista saksa abielu varavahekordade korraldust BGB järgi, osutub vajalikuks lühidalt tutvuda õigusliku olustiku ja varavahekordade korraldusega enne BGB-d.

Dr. Martin Wolff^{†)} märgib kokkuvõttes enne BGB aegse olukorra iseloomustuses, et abielu varaõiguslikud suhted vanas germaani õiguses pole täpselt tuvastatud. Frankiaegsed allikad lasevad oletada, et abielu mees pruudi isa õigusjärglasena sai eestkosteõiguse naise üle, samuti ka ta varanduse üle. Peale "Gerade" valitses mees kogu vara. See n.n. varaühendus kehtis kogu keskaja eriti idasaksi õiguses. Prof. Conrad Cosack väidab, et franki ajastuni oli teatud territooriumil ühtlane õigus kogu rahvale. Keskajal eristusid aadli, linna, teenistujate j.t. õigused. Õiguslik partikularism arenes äärmuseni. Isegi ainult ühe suguharu eripiirkonnas kehtisid mitmesugused eriõigused. Õiguslik kilunemine arenes keskajal koondumise asemel veelgi suuremas ulatuses. Wolffi järgi enamuse saksa suguharusid siirdus keskajal varaühisusele. Abielu vara ei jagunenud enam selles süsteemis "Mannesgut und Frauengut", kui abielu lõppes. Vanima süsteemi moodustas soetiste ühisus - Errungenschaftsgemeinschaft, mis tekkis sellest, et osa abielunaise tulevasesest soetisest moodustas algul n.n. hommikanne - Morgengabe, s.o. mehe kink naisele pulmapäevale järgneval hommikul. Seda süsteemi leidis frankide ajal westfali ja ribuaria õigustes ning säilus keskajal franki õigustes. Soetiste ühisus arenes Westfalis hiljem üldiseks varaühisuseks. Linnades sõlmiti abielulepinguid varaühisuse moodustamiseks ja hiljem muutus see süsteem paljudes linnades objektiivseks õiguseks või legaalsüsteemiks. Ka varaühenduslikes alades, nagu Ostfalis tekkis varaühisuse mõjustisi. Peale selle leidis rohkesti mitmesuguseid segasüsteeme, kus ühe või teise süsteemi elemendid enam või vähem domineerisid, moodustades mitmesuguseid ülemineku astmeid ühest süsteemist teise. Ka roomaõiguse retseptsioon ei toonud lahendust. Põhja-Saksamaal tuli rooma õigusest dotaalsüsteem juurde ja ühtluse saavutamise asemel tekkis uus rooma-saksa segasüsteem. Sama väidab ka Cosack⁺⁺⁾, sest rooma õigus retsipeeriti in complexu - tervikuna, kuid see kehtis subsidiaarselt. Vastava maa õigus käis rooma õiguse ees ja kohalike riigikeste

+) Enneccerus-Kipp-Wolff, Lehrbuch des bürgerlichen Rechts, II Band 2. Abteilung, Marburg, 1914. lk. 143-145.

++) Cosack, Konrad, Lehrbuch des deutschen bürgerlichen Rechts auf der Grundlage des bürgerlichen Gesetzbuchs, I Band, Jena, 1900. lk. 6, 9.

valitsejad pidasid võitlust keskvõimu tugevnemise vastu. Seega võideldi ka ühtlase õiguse tekkimise vastu. Abielulepingud arenesid samal ajal tavaõiguse alusel.

Wolffi[†] järgi oli pilt eriti kirju veel selle tõttu, et teatud varaõiguse süsteemi sisu oli peagu igas riigis erinev. Samuti erinesid teatud süsteemi rakendamise eeldused. Näiteks kehtisid eriõigused aadliperekondade, vaimulike, käsitöölise, õpetaja te, kaupmeeste, riigiametnike, talupoegade ja isegi üksikute talupoegade klasside, ametmeeste, kaubandus-tööstuses tegutsejate, juutide j. t. kohta. Varaühendusele järgnes näiteks lapse sündimisega varaühisus või esimese abielu kestel maksis üks ja teiskordse abielu puhul teine süsteem. Dr. Heinrich Dernburgi^{††} järgi oli 19. s. ainult Preisimaal 60 ja Baieris 40 mitmesugust varavahekordade süsteemi. Kogu Saksamaal aga arvestati üle saja mitmesuguse süsteemi.

Kui üksikud erinevused kõrvale jätta, leidis 1900. a. varaühendust peamiselt Põhja-Saksamaal 16 miljoni inimese kohta, varaühisust Lõuna- ja osalt Põhja-Saksamaal 14 miljoni inimese kohta, soetise ühisust Lääne- ja Lõuna-Saksamaal 10 miljoni, vallasvaraühisust Reini ääres ja mujal 9 miljoni ja varalahusust koos dotaalsüsteemiga 3 miljoni inimese kohta. Cosacki⁺⁺⁺⁾ järgi olid Saksamaal kujunenud 19. s. mitmesugused õigusterritooriumid. 2/3 Saksamaa õigusaladel ei kehtinud rooma õigus vormaalselt. Preisi maaõigus kehtis umbes 21 miljoni elaniku, prantsuse õigus (Code Civil) 8 miljoni elaniku kohta peamiselt Reini maadel, Saksi tsiviilseadus 3 1/2 miljoni kohta peamiselt Saksis, Baieris osalt Austria 1811. a. tsiviilseadus ning Schleswigis osalt taani või friisi õigus. Õigusterritooriumid, kus rooma õigus subsidiaarse õigusena kehtis, hõlmasid üle 16 miljoni inimese. Mitmesuguste saksa riikide ja riigikeste piirid ei kokkunud sugugi õigusterritooriumide ulatusega. Õigussüsteemide kehtepiirkonnad moodustasid tõelise mosaiigi.

BGB saabumine.

Loomulik, et eelpoolkirjeldatud õiguslik partikularism ei võinud kuidagi vastata enam uueaegsele ühiskondlikule elule. Õiguse ühtlustamine võis aga toimuda alles tugeva keskvõimu tekkimisega. 1871. a. loodi Saksa keisririik liitriigina, mis eeldas õiguse ühtlustamist. 19. s. esimesest aastakümnest peale algas võitlus ühtlase tsiviilõiguse pärast.

†) Enneccerus-Kipp-Wolff, Lehrbuch des bürgerlichen Rechts, II Band, 2. Abt. Marburg, 1914. lk. 146, 147.

++) Dernburg, Heinrich, Deutsches Familienrecht, Halle 1908, lk. 120.

+++) Cosack, Konrad, Lehrbuch des deutschen bürgerlichen Rechts etc. I Band, Jena 1900, lk. 22, 23, 24.

Paljud nimekad juristid avaldasid selleks erilisi töid. Ometi kulus sajandi viimane veerand BGB sünniks. Kaks komisjoni valmistas tervelt 21 aastat - 1874-1895. a. kaks seaduseelnõu. Esimeses komisjonis oli liikmeks ka kuulus romanist B. Windscheid ja eelnõu osutus väga abstraktseks ja tugevasti rooma õiguse mõju all olevaks. Germanistliku voolu pooldajad Otto von Gierkēga eesotsas alustasid eelnõu vastu ägedat opositsiooni ja see lükati tagasi. Teine eelnõu võeti riigipäeva poolt vähemate muudatustega vastu 18. augustil 1896. a. ja jõustus 1. jaanuaril 1900. a. Preisi maaõigus, Saksi tsiviilseadustik j. t. kohalikud tsiviilseadustikud ja n. n. üldine õigus muutusid kehtetuks.

BGB iseloomustus.

BGB koosneb 2385 paragrahvist ja jaguneb pandektilise süsteemi järgi viide ossa: üldosa, obligatsiooniõigus, asjaõigus, perekonnaõigus ja pärandusõigus. Sõnastuselt on BGB väga raske ja sisult abstraktne. Normitehniliselt on ta keeruline rohkete viidete tõttu ja seega ebarahvapärane. BGB on avaldanud suurt mõju teiste maade tsiviilseadustike koostamisele ja doktriinile, näiteks isegi Jaapani tsiviilseadustikule. Ka meie uue tsiviilseadustiku koostamisel on arvestatud BGB-d suurel määral. Üldjoontes kehtib BGB tänini, kuid viimasel ajal on teda muudetud rea novellidega, näiteks abieluõigust Hitleri ajal, lähtudes rassiteooriast (6. juuli 1938. a. seadus). Abieluseaduse teostamise kohta käiva määruse 4. paragrahviaga on sakslastel keelatud abielluda juudi soost või üldse võõrast verd - artfremdes Blut - isikutega. Sakslane võib abielluda ainult hõimutõulist verd - artverwandtes Blut isikutega.[†]

Perekonnaõiguse mõiste ja olemuse selgitamisel BGB järgi märgib
++)
Dr. Heinrich Mitteis, et perekonnaõigus on oma üleisikulise tähenduse tõttu olnud sajandeid vastuoluliste maailmavaadete võitlustandriks. Juba varajasest keskajast alates pretendeerib katoliku kirik perekonnaõigusele kui oma puudutamatu alale. Riik pidi sajandeid kestnud võitluses omale samm-sammult pinda võtma. Võitlus pole lakanud tänapäevalgi ja see annab perekonnaõigusele sageli kompromissi ilme. Hoopis hiljem algas uus võitlus naisliikumise ja sugude üheõigusluse tähe all. Mehe jõulisele üleolekule põhjenevast ainuvalitsusest jõuti arengus kultuurrahvale väärilisele poolte üheõiguslusele. Eelnenud võitlusele vaatamata ollakse alles praegu poolel teel, milles BGB tähendab vaid ühte ületatud astet. Perekonnaõiguse sisu on mõistetav peamiselt ajalooliselt.

[†] Leesment, Leo. Vördlev eraõigus, 1940. lk. 21, 22.

⁺⁺ Mitteis, Heinrich, Familienrecht, i. Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaften X, Berlin, 1923. lk 1, 2.

Vanadel germaanlastel nagu roomlastelgi tähendas manus perekonnapea piiramatut võimu perekonnaliikmete ja abielunaisele - viimase kohta täielise eestkostena.

Perekonnaõigused üldse kuuluvad tänapäeval absoluutsete õiguste kategooriasse. Abielu põhjeneb lepingulisel suhtel. Vana eestkoste mõiste ilmneb nõrgendatuna ja muundunult ühisusmõttena.

Seadusandlikult sisaldab perekonnaõiguste kujunemine suurimaid mõeldavaid raskusi. BGB redigeerijad, tahes vältida vanemate seaduste pateetilist moraliseerimist, sattusid vastupidisesse äärmusse - vormalõiguslikku, liialdatud ja väiklaselt kainesse normimisse. Seaduses puudub usalduslik vaim, mis just abielupoolte, laste ja vanemate vahel peaks valitsema; puudub ehtsa inimlikkuse õhk, mis näiteks ZGB-s tasase alatöötajana kõlab. Seega pole BGB-le päris õigustamatult heidetud ette, et ta on ebarahvapärane ega lähtu tervest, vaid laostunud või vapustatud abielust. Kriitika ja uuendusettepanekud on leidnud siin omale eriti tänuliku tegevusvälja.

Perekonnaõigus ei korralda ainult isiklikku külge abielus, vaid ka varaõiguslikke suhteid, kuna abielupoolte varaõigus moodustab perekonnaõiguse osa. Seega "puhta" perekonnaõiguse kõrval oleleb perekonnavaraõigus. Siin kehtivad tavalised kohustus- ja asjaõiguslikud normid, kuid muundatult erilise perekonnaõigusliku otstarbe kohaselt. "Puhtast" perekonnaõigusest erinevalt oleleb teatav lepinguvabadus.

Senised perekonnaõiguslikud reservatsioonid kõrgeadli kohta kaotati Preisis 23.6.1920.a. seadusega.

Legaalüsteem ja abieluleping BGB-s.

BGB koostamisel heideti senine regionaalne printsiip kõrvale, ⁺⁺⁾ kuna süsteemide rohkus ei olenenud niivõrd erinevaist majanduslikest oludest ega põhinenud vanade suguharude ja riigikeste omapäral, vaid olenes peamiselt ajaloolistest juhuslikkustest. Seepärast võeti ühtlustamiseks BGB-s tarvitusele legaalsüsteemina varaühendus, mille aluseks kujunes üksikasjades Preisi maaõigus ja 1873.a. Oldenburgi õigus parandatud ja arendatud kujul. Teatud erandjuhtumitel esineb teise legaalsüsteemina ka varalahusus, millest allpool lähemalt.

Legaalüsteem kehtib dispositiivselt, kuna abielupooltel on õigus oma varavahekordi korraldada abielulepinguga, mida sõlmitakse enne abielu või abielu kestel. Esimesel juhul on takistatud legaal-

++) Ennecerus-Kipp-Wolff, op. cit., lk. 148 jj.

süsteemi kehtestumine, teisel juhul muudetakse legaalsüsteemil või mõnel eelmisel lepingul põhinev varavahekord - § 1432.

Abieluleping sõlmitakse mõlema poole või nende esindajate samaaegsel juuresolekul kohtus või notari juures, vastasel korral on leping kehtetu - § 1434. Seejuures pole aga lepingu kehtestamiseks vaja mingit sissekande sooritamist varaõigusregistrisse ega muud teatavaks tegemist, väljaarvatud lepingu toime kolmandate isikute vastu, millest allpool lähemalt. Abieluleping sisaldab ainult abieluvaravahekordi ja mitte teisi varaõiguslikke suhteid. Lubatud on abielulepingud, mis on sõlmitud teatud tingimusel ja tähtajani, näiteks - seni kuni jõustub varaühisus esimese lapse sündimisel.

Abielulepingu sisu võib olla mitmesugune. Pooled võivad säilitada lepinguga legaalsüsteemi, kuid muuta selle üksikasju. Sellised lepingud on ainult niipalju lubatud, kui seadus seda võimaldab või asendatav norm ei kuulu olulisena legaalse varaõigussüsteemi iseloomu. Legaalsüsteem kehtib dispositiivse õigusena, kuid kui see kord on omaks võetud, siis on teatud osa norme pretseptiivsed. Näiteks lubatud on abieluleping, millega naisele kuuluv abiellu toodud asi loetakse erivaraks § 1368; või kui seadus vaikib - näit. abielumehe ainuomandusõigus kõrvaldatakse. Lubamatu on aga selline leping, millega mehele antakse naise vara valitsemise ja kasustamise õiguse asemel ainult valitsemise või kasustamise õigus, kuna sellisel juhul esineb kokkupõrge või vastuolu lepingu ja legaalsüsteemi olemuse vahel. Erilised abielulepingud võivad olla oma sisult käsustus- või kohustusõiguslikud. Näiteks abiellutoodud asi loetakse erivaraks või naine kohustub oma võlgu katma oma erivarast.

Pooled võivad legaalsüsteemi tervikuna kõrvale jätta ja asendada seda mõne teise süsteemiga või eelmise abielulepinguga määratud süsteemi kõrvaldada uue abielulepinguga ja asendada uue süsteemiga, võtta endine süsteem uuesti tarvitusele või lihtsalt varavahekorra üle vaikida, mil puhul ipso iure jõustub legaalsüsteem § 1436 järgi.

Peale varaühenduse ja varalahususe annab seadus üksikasjalikult väljatöötatud varavahekordade tüüpidega veel fakultatiivsüsteemidena üldise varaühisuse, soetiste ühisuse ja vallasvaraühisuse. Pooled ei või aga abielulepinguga võtta tarvitusele muid süsteeme, peale seaduses nimetatud 5 süsteemi. Iga süsteemi puhul nimetatud viiest lubatakse pooltel muuta üksikasju lepinguga ulatuses, mis ei puuduta valitud süsteemi olulisi norme.

Pooled võivad abielulepingus tarvitusele võtta mõnda välismaist või kehtetuks muutunud saksa abieluvaravahekorra süsteemi ainult niivõrd, kui need vastavad mõnele nim. 5 süsteemist, väljaarvatud ebaolulised kõrvalekaldumised. Tavaliselt pole aga välismaised või kehtetud süsteemid rakendatavad. Näiteks ei või abikaasad võtta tarvitusele Code Civil'i vallasvara ühisust juba sellepärast, et selle järele omab mees palju ulatuslikumat käsutusõigust kogu vara üle, kui seda lubab saksa õigus. Kui abielulepingu aluseks on mõni välismaine või kehtetuks muutunud saksa varasüsteem, siis ei või pooled oma varavahekorda määrata mitte ainult välismaisele või vanale seadusele näitamiseга - § 1433. Ainult kui abielumees omab alatist asukohta välismaal, võib seal kehtiva varaõiguse abielulepingu aluseks võtta, kuigi seda pole võimalik kohaldada saksa süsteemidele, samuti on siis lubatud lihtne viitamine välismaisele süsteemile.

Varaõigusregister.

Abikaasade varavahekord ei oma tähtsust ainult abielupoolte, vaid ka kolmandate isikute kohta, kes astuvad varaõiguslikesse suhetesse abielupooltega. Et abielu varavahekord oleks teada ka kolmandatele isikutele, kantakse abielulepinguga loodud varavahekord varaõigusregistrisse mehe elukoha kohtus. Kui mees muudab elukohta peale sissekannet registrisse, tuleb sissekanne korrata ka uues ringkonna kohtus, kuhu mees elama asus. Siirdudes endisesse elukohta tagasi, pole sissekande kordamine enam vajalik (§§ 1558, 1559). Kui üks abikaas on kaupmees, siis jõustub varaõigusregistri toime kaubandus-töönduslikes asjus ainult siis, kui abielu varaõiguslik sissekanne on tehtud ka kaubakoha varaõigusregistris (kuid mitte kaubandusregistris). Sissekanne tehakse ainult vastavas vormis esitatud avaldise järgi. Varaõigusregister on avatud igapähele ja igaüks võib nõuda sissekandest ära kirja § 1563 järgi. Sissekanne tehakse erandina ainult mehe esildusel, kui ta piirab naise võtmevõimu või esitab vaide naise poolt teostatud ettevõtte vastu. Teistel juhtudel on nõutav esildus mõlema abikaasa poolt; erandina võib ka üks abikaasast teha esildise valmislepingu otseseks sissekandmiseks, jõustunud kohtuotsuse teatamisega, mis muudab abielu varavahekorda või sissekande kordamisel uude elukohta asudes. Kohus avaldab sissekande ja hilisemad muudatused abielu varavahekordades selleks määratud ametlikus teatajas või lehes.

Lähemalt üksikasjusse laskumata tuleb märkida, et varaõigusregister on kolmandate isikute kaitseks. Sissekandmisele kuuluv, kuid

registrisse sissekandmata fakt ei oma kolmandate suhtes kehtivust. Sissekandmisele kuuluv, kuid sissekandmatu varavahekord kehtib abikaasade vahel ja kolmandate isikute suhtes siis, kui nad õigustoimingu sõlmimisel olid sellest teadlikud. Sissekandav varavahekord on kehtiv, kui see vahekord ise on õiguslikult maksev. Kehtetu, kuid registreeritud varavahekord ei oma jõudu kolmandate isikute suhtes, kes toimisid usus, et registreeritud vahekord on õige ja kehtiv.

Võtmevõim.

Ühenduses abikaasade varavahekordadega tuleb käsitleda ka naise võtmevõimu, kuigi seda on käsitletud BGB V peatükis lahus varavahekordadest. BGB järgi on naine õigustatud ja kohustatud ühist majapidamist juhtima. Seega ei tule tal ainult faktilisi majapidamistoiminguid sooritada, vaid tal tuleb ka teatavaid õiguslikke toiminguid ette võtta võtmevõimu põhjal. Võti on perenaise võimu sümbol, sellest ka nimetus võtmevõim. § 1357 järgi naine on õigustatud kodustes majapidamisasjades meest esindama. Õiguslikud toimingud, mis naine selles mõju piirkonnas ette võtab, kehtivad nagu oleks need mehe nimel sooritatud, kui see ei järeldu olukordadest teisiti. Mees võib naise võtmevõimu piirata või ära võtta - kõrvaldada. Kolmandate kohta on see kehtiv, kui see on teatavaks tehtud § 1435 korras. Kui võtmevõimu piiramine või kõrvaldamine on toimunud mehe poolt oma õiguste liialdusega, võib naine esildusega eestkostekohtule võtmevõimu piiramise või kaotamise kõrvaldada. Võtmevõim annab naisele pädevuse ainult sellisteks õiguslikeks toiminguks, mis on seoses koduse majapidamisega. Mis selle all tuleb mõista, peab järelduma kohalikest kommetest, sest seadus ei anna siin üksikasjalisemat loetelu ega lähemat määratlust. Samuti peab arvama, et küsimusse ei või tulla ainult hädavajalikud ja kasulikud, vaid ka luksuslikud toimingud või kulutised.

Võtmevõim sisaldab toimimisõigust ja esindamisõigust

Toimimisõigus. Naine on õigustatud hoolitsema oma mehe toimingute eest. See toimimisõigus on abielu seaduslik järeldus. Sellepärast peab naine esitama mehele vajalikke teateid, nõudmisel aruande ning saadud asjad üle andma ning on kohustatud mehe poolt antud juhustest, nagu teatud piires hindade või maitse asjus antud seisukohtadest majapidamistarvete alal kinni pidama. Nim. juhustest võib kalduda kõrvale, kui selleks võib loota mehe nõusolekut. Naine ei või aga ilma

eriliste juhusteta ületada väärtuse ja hinna piire, mida määrab mehe varanduslik olukord, väljaarvatud juhud, kui mees selleks sõnaselgelt või vaikides on annud nõusoleku. Abielust tuletuvaid kohustusi täites peavad abikaasad näitama sellist hoolt nagu oma asjade korraldamisel - *diligentia quam suis* - § 1359. Mehe raha eest, mida naine tarvitab väljaspool võtmevõimu, ei tule tal protsentide maksta. Teisest küljest on naisel õigus mehelt nõuda tasu oma varandusest tehtud kulutiste eest, mis tehtud võtmevõimu piires või võiks neisse piiresse langeda. Peale selle on tal eriti õigus, kui ta on astunud võtmevõimu piires kontrahendiks, nõuda mehelt sellest tekkinud kohustuste ülevõtmist. Samuti on naisel õigustus teatavale avansile või edemele majapidamiskuludeks. Naise toimingisõigus vastab tema toimingiskohustusele. Seda pole seaduses otseselt nimetatud, kuid see järeldeb majapidamiskohustusest § 1356 järgi.

2. Esindamisõigus. Naine on õigustatud oma meest esindama, kuid naise esindamisõigus sõltub mehe hoiakust, mis on oluline ka kolmandatele isikutele, näiteks liiferandile, millises väärtuse ulatuses naise poolt mehe nimel sõlmitud toimingud tõeliselt võivad kehtida "kui mehe toimingud." Kui naine ei kasuta oma esindusõigust, toimib ta omal nimel ja sellega saab ta poolt sõlmitud toiming jõu ainult tema ja kolmanda isiku vahel. Ainult tema, mitte ta mees, on siis õigustatud või kohustatud. Kui ta aga kasutab oma esindamisõigust, siis kohustab või õigustab ta otseselt ainult meest, mitte ennast. Võib niigi juhtuda, et naine toimib korraga enese ja mehe nimel, siis kohustuvad mõlemad isiklikult, või toimib enese nimel, kuid samal ajal toimega abiellutoodud varandusele - siis on naine võlgnik ja mees on kohustatud salilima abiellutoodu suhtes sundsooritust. Tegelikult esineb palju juhtumeid, kus pagarid, lihunikud, rätsepad, kingsepad, arstid kannatavad naise vastutamatus tõttu, kui mees on vaene.

Millal toimib naine omal ja millal mehe nimel? Üldiste õiguspõhimõtete järgi oletatakse - presumeeritakse toimingist alati omal nimel. Esindamistoimingu puhul peab tahe võõral nimel toimida selgesti esinema. Siin aga kehtib vastupidine seisukoht. Naise toimingud koduse majapidamise piires presumeeritakse mehe nimel sooritatuks, kui vastavatest asjaoludest teisiti ei järeldu, s. t. kui naine ei tee teatavaks, et ta tahtis ennast, mitte oma meest õigustada või kohustada.

Mees võib piirata võtmevõimu teatavale alale või hoopis kaostada. Kui see toimub põhjendamatult, võib naine esildusega eestkostekohtu kaudu endist olukorda taastada. Mees võib uuesti võtmevõimu ära võtta ja nii võib see korduda lõpmatuseni. Naisel on sel puhul õigus lahutada § 1565 järgi.

Mehe õigus võtmevõimu piiramiseks või kaostamiseks võib toimuda vormivabalt mehe ühepoolse tahteavaldusega ehk teatisega naisele või kui see hõlmab võtmevõimus peituvat esindusõiguse kaostamist, siis avaliku teatisega. Selle maksmiseks pole vaja sissekannet varaõigusregistrisse, küll aga toimivuseks heausklike kolmandate suhtes § 1435. Ajalehes kuulutused, et keegi oma naise võlgade eest ei vastuta, ei asenda sissekannet varaõigusregistris. See välistab ainult nende heausklikkuse, kes kuulutust on lugenud ja meeles pidanud.

Naise õigus õigustamatult kaostatud võtmevõimu taastamiseks on vormiline toiming ja sünnib naise ühepoolse tahteavaldusega esilduse vormis eestkostekohtule ning konstitutiivse riigiaktiga - hoolekandekohtu otsusega. Kui võtmevõimu kaostamine või piiramine oli kantud varaõigusregistrisse, siis kustutatakse sissekanne naise esildusega.

Võtmevõim kustub peale kaostamise veel abielu lõppemisega ja abielulise majapidamise kaadamisega. Esimesel juhul kehtib võtmevõim naise kasuks edasi, kuni naine abielu lõppemisest saab teada või pidi teada saama. See on eriti tähtis mehe surma puhul. Näiteks kui naine on tellinud riideid või elatistarbeid teadmata, et ta mees on reisul rongiõnnetuse tõttu hukkunud, võib hankija, kes samuti ei teadnud mehe surmast, esineda nõudega mehe pärijate, mitte aga naise vastu. Kolmas isik, kes abielulise majapidamise kaadamisest midagi ei tea, ei ole kaitstud.

Ehne varavahekordade süsteemide käsitlemisele asumist olgu veel märgitud, et § 1362 järgi presumeeritakse mehe usaldajate kasuks, et ühe või mõlema abikaasa omandis olevad vallasasjad kuuluvad mehele. See maksab ka esitaja ja käskpaberite kohta, mis on varustatud bankoindosamendiga.

Naise täiesti isiklikuks tarbeks olevate asjade, eriti riiete, ehete ja tööabinõude kohta presumeeritakse abikaasade eneste vaheliste suheteks ja usaldajate jaoks, et need kuuluvad naisele.

Seaduslik varaõigus (legaalsüsteem).

Varaühendus.

Üldeeskirjad. Varaühenduse kohta on lähem selgitus juba eespool toodud.GBG-s on varaühendus antud legaalsüsteemina, kusjuures olgu ainult märgitud, et mehe käsutusõigus naise abiellutoodud vara kohta on kitsendatud, võrreldes varemate aegade ja seadustega.

Legaalüsteemis tuleb eristada kolm varandusmassi: mehe vara, naise abiellutoodud vara ja naise talendvara (Vorbehaltsgut). Enesestmõistetavalt võib abielus nii üks kui ka teine varandusmass puududa. Cosack⁺- kui varaühenduses mõni asi kuulub abikaasadele ühiselt, siis see on juhuslik - alati pole aga mehe ja naise vara eraldamine nii lihtne ja selge. Mehe õigustoimingutega omandatud vallasvara loetakse naisele kuuluvaks, kui see toimub naise abiellutoodud varaga, olgu siis, et mees selgesti vallasasjad või omanduse omal arvel tahab sooritada, mitte abiellutoodud vara arvel, kuigi ta kasutaks selleks abiellutoodud vara. Teiseks kuuluvad naisele majapidamisasjad, mis muretsetud mehe poolt ta enese varaga enese arvel, kui need asjad asendavad naise poolt varem abiellu toodud asju.

Ümberpöörduvalt - naise võtmevõimu põhjal õiguslike toimingutega muretsetud omand loetakse mehe omandiks, kuigi igakord ei saa objektiivselt tuvastada, et naine tahab toimida mehe nimel.

Konkursi puhul võib naine võtta abielu kestel muretsetud asju omanduseks ainult siis, kui ta tõendab, et need on hangitud mitte mehe varaga.

Mehe varanduse olukorras ja selle valitsemises ei toimu abiellumise⁺⁺ga mingeid muudatusi. Mees valitseb seda nagu ennegi, see jääb mehe varanduseks ja mees pole kohustatud naisele sellest aru andma. Mees kasustab seda ja tulud sellest lähevad mehe varasse.

Naise abiellutoodud vara jääb küll naise varaks, kuid selle valitsemine ja kasustamine läheb mehele. Valitsemine on tänapäeval surutud kitsastesse raamidesse. Naise nõusolekuta pole mehel põhimõtteliselt õigust abiellutoodud vara käsustada või naist kohustada. Mehe valitsemisõigusele vastab kohustus korralikuks valitsemiseks. Tulud naise abiellutoodud vara kasustamisest lähevad mehele.

"Abiellutoodud" on kogu naise vara, peale talendvara, mis ta abiellumise momendil kaasa tõi ja ka see vara, mis naine abielu kestel

+ Cosack, Konrad, Lehrbuch des deutschen bürgerlichen Rechts etc. II Band, Jena, 1901. lk. 470, 471, 472.

++ Enneccerus-Kipp-Wolff, Lehrbuch des bürgerlichen Rechts, II Band,

2. Abt. Marburg, 1914, lk. 169

omandab -§1363.

Talendvara kuulub naisele ja naine valitseb ning kasustab seda mehest sõltumatult ega ole kohustatud sellest mehele aru andma. Tulud kasustamisest lähevad erivarasse. Nagu aktiva, jääb ka abikaasade passiva üksteisest eraldatuks. Iga abikaasa vastutab kohustuste eest, mis ta on sõlminud enne abielu sõlmimist. Kumbki abikaasa ei vaja teise nõusolekut kohustuste sõlmimisel. Mehe usaldajatel on nõudeõigus mehe varale ja naise omadel naise talendvarale. Abikaasad ei või üksteist kohustada. Naise vara ei vastuta mehe võlgade eest ja mehe vara ei vastuta naise võlgade eest, väljaarvatud võtmevõimu ja § 1388 põhjal võetud kohustused.

Abikaasade teo- ja protsessivõimele ei avalda legaalsüsteem mingit mõju.

Abielu koormuse kandmine lasub mehe õlgadel, kuid ta saab toetust naise abiellutoodud vara tuludest ja selle piisamatuse puhul tuleb naisel anda lisa oma talendvarast.

Abielu soetised eii muutu ühisvaraks. Mis mees omandab, kuulub mehe varasse ja naise töö saavutised lähevad ta talendvarasse, väljaarvatud osa kohustusi ja pärandusõigus, mille järgi naine saab osa mehe teenistusest ja ümberpöördukt.

Varaühendus või valitsemise süsteem legaalsüsteemina tekib abiellumisega ipso iure, kuid võidakse välistada abielulepinguga ja seaduse järgi, kui teovõimelt piiratud naine abiellub ilma ta seaduslike esindajate nõusolekuta - § 1364. Varaühendus võib tekkida ka abielulepinguga, s.o. fakultatiivselt mõne teise süsteemi asemel.

Talendvara.

Naise talendvara tekib seaduse, õigustoimingute või juurekasvu ja asendamise, n.n. surrogatsioonil teel.

Seaduse järgi kuuluvad talendvarasse ainult naise isiklikuks tarbeks määratud asjad, eriti riided, ehted ja töövahendid (1366), kuid siia võivad kuuluda ka jalgratas ja ratsu, klaver ning kirjutuslaud. Asjad kuuluvad talendvarasse, kui nad on naise omad ja kahtluse korral § 1362 II lõike järgi presumeeritakse need naise omaks. Õmblusmasin aga kohtu praksise järgi ei loeta "ainult naise isiklikuks tarbeks olevaks asjaks."

Peale selle kuulub naise talendvarasse ka sissetulekud isiklikust tööst ja iseseisvast ettevõttest (1367), mida ta omandab abielu kestel. Siia ei kuulu naise töö koduses majapidamises ega mehe ette-

võttes töölepingu vahekorras. Kui naine sammab mehe ettevõttes palgalist tööd, s.o. töölepingu vahekorras, siis kuulub ta töötasu talendvarasse. Proletaarsetes perekondades tähendab see sisuliselt varalahusust, sest naisel polegi tavaliselt peale talendvara mingit vara. Samuti tuleb järeltada, et enne abiellu omandatud sissetulekud tööst ja isiklikest ettevõttest lähevad ebiellutoodud vara hulka ja seega ka mehe valitsemisse ja kasustamisse. Töötasuks loetakse tasu igasuguse kehalise ja vaimse töö eest, ükskõik kas tasulist tööd samatakse võõrale või omale mehele. Siia ei kuulu siiski leiud ega varanduse avastised, samuti sissetulekud ebamoraalsest tegevusest, nagu kupeldamisest, prostitutsioonist, mängust ja kihlveost ning kahjutasu naise vastu teostatud deliktist.

Sissetulekud naise iseseisvast ettevõttest võivad olla kas kaubanduslikust või töönduslikust ettevõttest, toimugu see mehe nõusolekul või koguni ta tahte vastu. Iseseisev ettevõtte pole "isiklik ettevõtte". Nõutav ja küllaldane on, kui ettevõtte on naise nimel. Talendvarasse ei kuulu ainult sellise ettevõtte puhaskasu, vaid ka kaubad, nõudmised ja inventar. Vaieldav on, kas ettevõtte ise ja selle varandus moodustab talendvara. Valitsev õpetus eitab seda, kuna selleks pole seaduslikke eeskirju. Talendvarasse kuulub ettevõtte ise, kui naine seda iseseisvalt käitab või ekspluateerib, seega ei kuulu selline ettevõtte mehe kasustamisele ega ka abiellutoodud vara hulka. Ettevõtte või äri teenistuses olevad esemed võivad olla kas abiellutoodud või talendvara. Ainult asjaolu, et naine kasustab abiellutoodud asju oma ettevõttes, ei muuda neid veel talendvaraks, küll aga muutuvad need talendvaraks, kui mees naise abiellutoodud asjad selliseks tarvitamiseks sõnaselgelt või vaikides üle annab. Wolff[†] järeltada seda § 1370-st, mille järgi talendvaraks loetakse seda, mis naine omandab talendvaral põhjeneva õigustoiminguga. Mehe sõnaselge või konkludentne nõusolek eelnimetatud otsarbeits asjade üleandmisega ongi talendvaral põhjeline õigustoiming.

Talendvara õiguslike toimingute järgi on kaheksugune: abielulepinguga võib naise varandusse kuuluvaid esemeid lugeda ^(talend)erivaraks; § 1368. Leping võib hõlmata seejuures asju või õigusi, ka osaõigusi, olevaid või tulevaid, üksikuid või kogu naise vara osiseid. Mis naine mortis causa omandab, nagu pärandina, annakuna legaadina - kohusosana või inter vivos kolmandailt tasuta saab (näit. kingina või kaasavarana), loetakse tavaliselt abiellutooduks. Pärandaja või varaandjavi võib aga määrata,

[†] Enneccerus-Kipp-Wolff, Lehrbuch des bürgerlichen Rechts, II Band 2. Abt. Marburg, 1914. lk 174.

esimene viimse tahteavaldusena, teine asja andmisel, et omand peab kuuluma talendvarasse; § 1369 (Vorbehaltsklausel). Riigikohus ja valitsev doktriin kitsendab § 1369 omandamisele, mis naine teeb abielu kestel. See aga on tülikas ja liigselt kitsendav tõlgendus (Wolff).

Asendamise teel loetakse talendvaraks § 1370 kohaselt seda, mis naine omandab talendvara juure kuuluva õiguse põhjal (näit. talendvara viljad, pool peitevarast, nõuded) või tasuna talendvarasse kuuluva eseme hävitamise, kahjustamise või äravõtmise eest (näit. nõuded delikti puhul, kindlustussommeed, nõuded õiguseta rikastumise puhul jne.) või talendvaral põhjeneva õigustoiminguga. Asendus ei piirdu ainult talendvara surrogaatidega, vaid peab laienema ka naise isiklikele õigustele. Näiteks kahjutasu raudteeõnnetusel kaotatud hamba eest kuulub talendvarasse.

Naine valitseb ja kasustab talendvara täiesti iseseisvalt nagu varalahususe puhul kogu oma vara ega ole kohustatud sellest kellelegi aru andma. Talendvarast tuleb erandina anda toetust abielu koormuse kergendamiseks, kui sissetulekud abiellutoodud varast pole mehele selleks piisavad. Seda tuleb tasuda mitte talendvara põhitombust, vaid talendvara sissetulekuist või teenistusest.

Legaalüsteemis on talendvara siiski erandiks. Õigustüli puhul, kas teatud ese kuulub abiellutoodud või talendvarasse, eeldatakse, et see kuulub ebiellutoodud varasse. Onus probandi lasub sellele, kes väidab väieldava eseme kuulumist talendvarasse, s.o. tavaliselt naisel. Heauskliku kolmanda suhtes kehtib teatud asja talendvara omadus või toime ainult siis, kui see on kantud varaõigusregistrisse. Teatud eseme talendvara toime kaob peale leegaalsüsteemi lakkamist veel seda kaadava abielulepingu läbi. Abielulepinguga aga ei või takistada tulevast talendvara tekkimist. Ainult naise isiklikuks tarvitamiseks olev asi kaotab talendvara toime, kui see asi kaotab eesnim. otstarbe. Siia kuulub juhtum, kui asja kasutatakse teatud ajast peale ka mehe poolt. Näiteks mees õpib abielus olles klaverimängu ära ja kaaskasustab naise nõusolekul tema klaverit.

Talendvarale vastavad "talendvõlad", s.o. võlad, mille eest vastutab leegaalsüsteemi kehtides talendvara - §§ 1412-1414. Sellest tulevad eraldada erisunnised, s.o. sellised naise võlad, mille eest vastutavad naise abiellutoodud ka talendvara. Abiellutoodud ja talendvara mitmesuguse õigusliku käsitlemise tõttu võivad tekkida väga mitmesugused õiguslikud suhted nim. varamasside vahel, kuigi mõlemad varamassid kuuluvad ühele isikule. See toimub eriti siis, kui ühest varamassist mõni asi viiakse üle teise massi ja sellega siiretav asi mehe valitsemis- ja kasustamis-

õigusele alistatakse või sellest ära võetakse.

Arusaamatuste vältimiseks võib kumbki pool nõuda varamasside inventuuri ja hindamist asjatundjate poolt, tasudes ise sel puhul kulud.

Abiellutoodud vara mehe valitsemisel ja kasustamisel.

Üldmärkused.

Mees on õigustatud abiellutoodud varasse kuuluvad asjad oma valdusse võtma, neid valitsema ja vilikasustama. Valitsemine on esma-joones mehe kohustus, mille täitmiseks aga tal rida õigusi on piiratud. Vilikasustamine - usus fructus on mehe õigus, mis samal ajal loob mitmesuguseid kohustusi. Valitsemine ja vilikasustamine moodustavad ühise õiguste ja kohustuste kompleksi ning pole üksteisest lahutatavad abiellulepinguga, millele juba eespool abiellulepingu osas tähelepanu juhitud. Oma sisult on see absoluutne isandusõigus, mille objektiks on terve abiellutoodud vara selle vahelduvas koostises. Nim. õigus kehtib abiellutoodud varasse kuuluvate asjade kohta ainult nii kaua kui need asjad kuuluvad abiellutoodud varasse. Sellest varamassist välis- tatud asjade kohta kaob mehe valitsemise ja vilikasustamise õigus.

Varamassi juurdetulevate asjade kohta tekib see ipso iure. Mehe õigus kehtib ainult ulatuses, millises asjad kuuluvad abiellutoodud varasse.

Seega mehe valitsemis- ja vilikasustamisõigus oleleb üksikese- mete kohta, mis kuuluvad ainult teatud varasse, mitte "asjaõigusena" kitsamas mõttes. Põhimõtted, mis BGB-s maksavad asjaõiguses, pole siin rakendatavad, näit. ei või mehe õigust, niipalju kui see seisneb kin- nisvara kasustamises, kanda kinnistusraamatusse.

Mees võib teostada abiellutoodud asjade tegelikku valitse- mist, kuid vabamalt kui tavaline kasustusvaldaja. Ta võib asju kasutada erinevalt nende senisele majanduslikule iseloomule; võib asju ümber kujundada ja oluliselt muuta. Seda piirab ainult § 1374, mille järgi mees valitseb abiellutoodud vara korrapäraselt. Nõudmise puhul tuleb tal naisele valitsemisest aru anda.

§ 1375 järgi pole mees põhimõtteliselt pädev abiellutoodud vara käsustama, sest mehe valitsusõigus ei hõlma pädevust naist õigus- toimingutega kohustada või abiellutoodud vara ilma naise nõusolekuta käsustada. Sellest tehakse mõningaid erandeid, millest allpool.

Selle vastu on mees pädev abiellutoodud vara arvel õigustoim- inguid sõlmima; §§ 1378, 1381, 1382. Edasi on mees ühekülgsete õigus- toimingute adressaat, mis kolmas isik abiellutoodud vara suhtes ette

võtab. Naise võlgnik peab võla ülesütlemisest teatama mehele, aga naise võlausaldaja peab teatama võla ülesütlemisest naisele, kui ka mehele, kui see puudutab abiellutoodud vara.

Silmas pidades abiellutoodud vara juure kuuluvaid õigusi, on mehel ka protsessiõigused.

Mehel on kasustusvaldaja õigused. Ta omandab abiellutoodud vara tulud samal viisil ja ulatuses nagu kasustusvaldaja - § 1383, loomulikud viljad eraldamisega ja juriidilised viljad (tulud) nagu naise majast üür, rent, intressid jne. Ta võib rendida ja üürida abiellutoodud asju. Mehe poolt asjadele tehtud kulutised langevad enamikus mehe kanda. Erakordsete suurte kulude puhul võib ta nõuda naiselt vastutasu, kuid tal pole kasustusvaldaja peetamisõigust. Mehe kohustuste osa käsitletakse alamal lähemalt.

Mees ei või oma valitsemis- ja vilikasustusõigust võõrandada ega koormata, ta usaldajad ei või seda pantida ja konkursi korral ei lange need ta konkursimassi. Ainult vilju võib ta pantida ja need langevad konkursi massi, väljaarvatud ülespidamiseks kuluvad viljad, mis konkursimassist eraldatakse.

Käsustamine.

Võrreldes varemate seadustega on mehe käsustusõigus BGB järgi tunduvalt kitsapiirilisem. § 1375 järgi ei või mees käsustada abiellutoodud vara naise nõusolekuta. Nagu iga võõras võib mees naise nõusolekul ta vara käsustada, võõrandada, pantida, hüpoteekidega koormata jne. ning selleks peab tal naise volitus olema. Kui mehel on käsustamiseks naise nõusolek, siis toimib ta omal nimel ja vastava käsustamisega seoses olevad kohustused langevad mehele.

Kui naine keeldub nõusolekust, siis on käsustamine kehtetu ja naine võib vastaspoole vastu oma õigusi iseseisvalt maksta panna. Kui abiellutoodud vara korrapäraseks valitsemiseks osutub õigustoiming vajalikuks või majanduslikult kasulikuks, milleks mees vajab naise nõusolekut, kuid naine küllaldase põhjuseta keeldub, siis võib mees pöörduda eestkoste või hoolekandekohtu poole, kelle otsus asendab naise nõusoleku. Sama maksab juhul, kui naine haiguse või äraoleku tõttu ei saa oma nõusolekut anda ja asja edasilükkamisega on seoses teatud oht või majanduslik kahju; § 1379.

Ainult neljal juhul võib mees ilma naise nõusolekuta ja koh-
tuta käsustada abiellutoodud vara, §§ 1376, 1378.

1) Ta võib käsustada naise äratarvitatavaid asju, nagu raha või pangatähed ja naise ettevõtte laos olevad kaubad. Selle vastu ei või ta käsustada kõiki ettenäitaja pabereid, näit. riigilaenupabereid, aktsiad, sest need on esindatavad, mitte äratarvitatavad. Kui mees käsustab naise äratarvitatavaid asju, siis käsustab ta neid nagu võõraid asju. Ta teeb omandaja naise omandiõiguse järglaseks, ilma et tal enesel oleks olnud omandiõigust. Äratarvitatava asja käsustamine tähendab tõeliselt asja omandiõiguse üle käsustamist, mida tuleb võrrelda piiratud asjaõigustega, mis naisel on asja kohta. Sellevastu ei või mees käsustada naise nõuete üle, mis põhjenevad naise äratarvitatava asja sammetel; nii ei või ta naise rahanõudeid sisse nõuda, ülesöelda ega loovutada.

2) Mees võib tasendada selliseid naise nõudeid naise võlgade vastu, mille õiendamist võidakse nõuda abiellutoodud vara järgi.

3) Mees võib tasuda naise võlga, mis põhjeneb abiellutoodud eseme sammel, selle esemega. Kui naine saab aktsiate või maatüki eest raha, siis võib mees tasuda seda aktsiate või maatüki üleandmisega näit. pangale.

4) Kui abiellutoodud varasse kuulub maatük~~k~~ ja inventaar, siis võib mees käsustada inventari osi korraliku majandamise piires; § 1378.

Mees võib käsustada naise vara ilma ta nõusolekuta eeltoodud erandjuhtumel ainult korrapärase valitsemise otstarbeks. Korrapärase valitsemise mõiste jätab aga seadus lähemalt määr~~t~~lemata. Naise raha asjus peab aga mees § 1377 II lõike järgi toimima eestkostetava raha käsitlemise kohta kehtivate eeskirjade kohaselt ning naise raha mahu-
tama täiesti kindlustatult ja intresse kandvalt seevõrra, kui seda ei
pea väljamaksudeks valmis hoidma. Kui mees õiguspäraselt, kuid korra-
pärase valitsemise mõtte vastaselt abiellutoodud vara käsustab, siis on
see kehtiv ja isegi siis, kui kolmas isik on teadlik korrapärase va-
litsemise rikkumisest, kuid mees on kohustatud naisele ^{sel} (pühul kahjutasu
sammama. Näiteks mees tasub naise rahaga oma võlga.

Teiste äratarvitatavate asjade suhtes (peale raha) on mees palju vabam. Ta võib neid tarvitada oma jaoks, samuti võõrandada. Kui ta seda teeb, siis on ta kohustatud tasuma ainult asja väärtuse, mitte kahjutasu. Väärtuse asenduskohustus on mehel valitsemise ja vilikasustamise lõp-
pemisel, kuid seda tuleb ka varem teha, kui seda nõuab abiellutoodud vara
korrapärane valitsemine.

Kui abielumees käsustab õiguspäratult abiellutoodud vara (naise nõusolekuta, kohtu otsuseta jt), siis on selline käsustus põhimõtteliselt kehtetu. Mehe käsustusõigust ei saa asendada omandaja hea usuga.

Abiellutoodud vara valitsemine toob mehele kaasa mitmesuguseid õiguslikke toiminguid, mis on seoses kohustustega, näit. teenistuslepingute sõlmimine jt. Need toimingud kohustavad meest aga mitte naist. Kui mees renditab või üüritab naise maatüki, siis naine astub mehe õigustesse, niipea kui mehe valitsemine ja vilikasustus lõpeb. Ta on pädev üürnikele ja rentnikele ülesütlemise nagu omanikule käsustusvalduse lõppedes.

Abielumees omandab, kui ta ei teotse naise nimel ega volitusel, asjad ja õigused. Ta muutub omanikuks. Kui ta omandab asju abiellutoodud vara arvel, on ta võlaõiguslikult kohustatud õiguste ülekandeks, kuid sellised ülekanded abielupoolte vahel esinevad harva. Seadus muudab seda põhimõtet teatavates piirides.

Omandab abielumees vallasvara abiellutoodud vara vahenditega või selle vara arvel, läheb omand naisele, olgu siis, et mees ei taha neid omandada abiellutoodud vara arvel. See kehtib ka ettenäitaja ja käskpaberite kohta, mis on varustatud blankoindossamendiga. Kui mees tarvitab omandamisel abiellutoodud vara vahendeid, siis eeldatakse, et ta tahab omandada abiellutoodud vara arvel. Samad eeskirjad kehtivad ka juhul, kui mees abiellutoodud vara vahenditega peab vallasasjade mõne õiguse omandab, mille siirmiseks on küllaldane loovutuslepingust. Kui mees aga naise rahaga ostab kinnisvara või kinnisvaraõiguse, omandab selle mees ja ta kantakse kinnistusraamatusse, kui ta mitte naise volitusel ei toimi.

Eelnimetatud hankimine eeldab abiellutoodud vara tarvitamist. Kui mees on asjad krediiti ostnud ja need ülelasknud anda, siis omandab ta need esiteks, ja alles siis, kui ta nendest maksab naise abiellutoodud rahaga, muutub naine omanikuks. Kui mees maksab jaokaupa osalt oma ja naise rahaga, muutub naine kaasomanikuks vastavalt oma panusele. Naise omandusõigus jõustub olenematult kolmandast isikust, sest naine ei omanda õigust otseselt kolmandalt, nagu siis kui ta oleks mehe poolt esindatud, vaid naine on mehe õigusjärglane.

Kui naise poolt abiellutoodud majapidamisasjad kasutamise tõttu muutuvad väärtusetuks või kaduma lähevad ja mees nende asemel uued muretseb, siis muutuvad ka need abiellutoodud varanduseks, vaatamata sellele, kas mees nende eest maksis abiellutoodud vara või oma vahenditega, ja vaatamata sellele, kas mees tahtis neid muretseda omal või abiellu-

toodud vara arvel; § 1382.

Kuulub abiellutoodud varasse kinnik inventaariga, lähivad mehe poolt muretsetud uued inventaari osad kehandamisega (inkorporeerimisega) naisele üle; § 1378.

Kohtulik õiguse teostamine.

Mehe valitsemisõigus ei sisalda üldiselt käsustusõigust naise poolt abiellutoodud vara üle, küll aga õigust kohtulikuks õiguse teostamiseks, sest protsessi menetlus pole käsustusõigus; § 1380. Et alustada protsessi abiellutoodud vara mõne õiguse kaitseks, ei vaja mees naiselt nõusolekut - isegi siis mitte, kui see puudutab mõnda õigust, mille üle ta ainult naise nõusolekul võib käsustada. Mees võib protsessi alustada omal nimel, mitte naise esindajana. Mees on protsessis pooleks, mitte naine, naine võib esineda tunnistajana. Et olla naise esindajaks protsessis, peab mehel olema selleks naise volitus. Kui aga naine keeldub volitusest, pole mingit vajadust nõuda eestkostekohtu poolt nõuda naise nõusoleku asendust.

Õigus, mida mees hagiga jalule seab, pole ta valitsemisõigus abiellutoodud vara üle; ta kaebus pole seega mingi actio quasi confessoria, vaid ta seab jalule võõrast õigust, abiellutoodud vara juure kuuluvat naise õigust; see õigus moodustab kaebuse või hagi aluse; näit. naise nõue oma võlgniku vastu. Mehe hagi sihiks ei või olla, et kostja sooritaks samme kaebajale, sest kui kaebaja võtaks sellise samme vastu, siis käsustanuks ta toimetul viisil abiellutoodud vara õigust. Tal tuleb hageda, et kostja mõistetakse tasuma abielunaisele või mõlemale abikaasale või siis mehele naise nõusolekul või võlasumma hoiustama. Ainult kui mees alustab sellise nõude asja kohta, mille üle ta võib käsustada naise nõusolekuta või milleks tal naise nõusolek juba olemas, võib ta hageda sammamist enesele, näit. naise äratarvitatava asja rei vindicatio puhul. Kui mees on õigustatud käsustama õiguse üle ilma naise nõusolekuta, siis kehtib õigusjõuline kohtuotsus ka naise kasuks või kahjuks. Kui mehe hagi on jäetud rahuldamata, võib naine omalt poolt esitada hagi, näit. peale abielu lõppemist. Abielumehe protsessiõigus kehtib ainult aktiivprotsessiks, s. o. õigusteostamiseks, mis kuulub abiellutoodud vara juurde. Kui kolmas isik teostab õiguse kaitset abiellutoodud vara suhtes, siis ei piisa esitatud hagist ainult mehe kohta.

Mehe kohustused naise vastu
valitsemisel ja vilikasustamisel.

Mehe valitsemise ja vilikasustamise õigusega on seoses väga mitmesugused kohustused naise vastu, mis osalt vastavad kasustusvaldaja kohustustele omaniku vastu, osalt on aga palju ulatuslikumad.

Mees on kohustatud abiellutoodud vara korrapäraseks valitsemiseks, alal hoiuks, majandamiseks, parandamiseks, samuti kindlustamiseks, kui võrd see kuulub korraliku majandamise hulka. Korraliku valitsejana on ta kohustatud tasuma naise võlgu abiellutoodud varast, mis sellele lasuvad.

Abiellutoodud vara tavalise korrashoiu ja säilitamise kulud langevad mehele kasustusvalduse põhimõtteil; § 1384. Erakordsed parandused ja uuendused tulevad § 1390 järgi naisel tasuda. Naise nõudel tuleb mehel valitsemisest aru anda.

Mees on kohustatud teatud koormuste kandmiseks, mis on ta kasustusvaldamisõiguse korrelaat - suhtum. Nii on mees kohustatud tasuma naise avalikud koormused (nagu maksud), (väljaarvatud talendvara koormused ja erakorralised koormused, mis põhjenevad abiellutoodud vara põhiväärtusel) kindlustusmaksud, intressid naise võlgadelt, mille õiendamist võidakse nõuda abiellutoodud varast, preemiad jt. Mees on kohustatud tasuma ka oma aktiivprotsessi kulud, mis seoses abiellutoodud varaga, väljaarvatud talendvaraga seoses olevad protsessid; peale selle tasub mees abielulahutusprotsessi ja naise tsiviilprotsessi kulud talendvara õiguste kaitseks ja naise kaitsekulud kriminaalprotsessis.

Niivõrd kui mees on vastutav naise eelnim. kohustuste eest, on ta vastutav ka naise kõrval usaldajate ees kaasvõlgnikuna; § 1388. Tal tuleb tasuda naisele kahjutasu, kui ta oma kohustusi süüliselt ei täida, näiteks mahutab raha ebakindlalt.

Abielu koormus kulutistena lasub mehe õlgadel, nagu mõlema abikaasa ja laste elatiskulud, teenija tasu jne. Abiellutoodud vara puhas-tulu peab mees esmajoones, niivõrd kui see vajaline, kasutama perekonna ülalpidamiseks, vaatamata oma teistele kohustustele. Naine võib seda alati mehelt nõuda; §§ 1389, 1394, 2 p.

Valitsemise ja vilikasustamise lõppedes peab mees või tema pärija naisele abiellutoodud vara tagasi andma ja aruande esitama; § 1421. Kui naise õigusi abiellutoodud vara ja äratarvitatavate asjade suhtes oluliselt mehe poolt rikutakse, on naine õigustatud tagatist nõudma. Kui mees on kohustatud tagatiseks, võib naine nõuda, et mees

hoiustatud esitajapaberid, mis kuuluvad abiellutoodud varasse, need hoiustaks tingimusega, et mees saab neid ainult naise nõusolekul välja anda; § 1392. Mees võib eelnimetatud hoiustamise asemel esitajapaberid lasta kirjutada naise nimele või riigilaenupaberid raamatunõudeks ümber muuta. Naine võib ka otsekohe nõuda valitsemise ja kasustamise lõpetamist; § 1418, samuti oma õigusi teostada kohtu kaudu kahjutasu nõudmisel; § 1394. Tavaliselt aga võib nõuetega esineda mehe vastu peale valitsemise ja kasustamise lõppemist, väljaarvatud nõuded abiellutoodud vara puhaskasu tarvitamiseks perekonna ülalpeoks ja kindlustustagatiste puhul.

Naise õiguste kitsendamine abielumehe
valitsemise tõttu.

Mehe valitsemisõiguse tõttu piirab seadus naise käsustamisõigust, kohustusi, uute kohustuste võtmist, protsessiõigust ja täiesti puudub naisel vilikasustus. Ainult täiesti piiramata on naise õigus ettevõtteiks, samuti teo- ja protsessivõime. Oma abiellutoodud vara käsustamiseks vajab naine § 1395 kohaselt mehe nõusolekut. Selles suhtes on naine asetatud nagu alaealise seisukorda, kuid samuti vajab ka mees § 1375 järgi käsustamisel naise nõusolekut. Sellele vaatamata on mees õiguslikult ülekaalus, kuna naise nõusoleku puudumisel võib seda asendada eestkostekohus; § 1379, kuna mehe nõusolekut kohus põhimõtteliselt ei saa asendada; § 1402.

Kui mehe nõusolek puudub, tuleb vahet teha naise ühekülgsete ja lepinguliste käsustuste vahel. Kui naine käsustab mehe nõusolekuta abiellutoodud vara ühekülgsel õigustoiminguga, siis on see kehtetu; § 1398. Mehe nõusolek peab olema antud enne toimingut. Toiming jääb kehtetuks ka siis, kui nõusolek saadakse tagant järele või kui pärast toimingut valitsemise ja vilikasustamise õigus lõpeb. Erandina võib naine käsustada ilma nõusolekuta oma kõrgelt isikliku iseloomuga õigusi, nagu pärandi ja legaadi vastuvõtt ja loovutamine, kingi või lepingu esilduse tagasilükkamine.

Kui naine käsustab abiellutoodud vara mehe nõusolekuta lepingutega, siis on käsustuste kehtivus kõikuv. Käsustus omandab toime, kui mees seda heatab või otsustamatuse kestel valitsemine ja vilikasustamine ära langeb; § 1396, 1, 3. Kolmandal isikul on otsustamatuse staadiumis kaks õigust: 1) ta võib otsustamatuse puhul nõuda mehelt luba. Kui ta seda teeb, siis mees võib ainult talle oma seisukoha teatada ja naisele varem teatatud nõusolek või sellest loobumine muutub toimetuks.

Kui mees nõude esitamisest arvates 14 päeva vaikib, siis loetakse seda nõusoleku mitteandmiseks ja käsustamine on täiesti toimetu. 2) Lepingu heatamiseni võib teine pool lepingust loobuda, millest võib teatada nii mehele kui naisele. Loobumisega takistab ta meest (peale loobumist) lepinguga nõustumast.

Õigustoiminguks, millega naine kohustub mingiks sammeks, pole vaja mehe nõusolekut; § 1399, l. 1. Kui ta kohustub abiellutoodud vara käsustamiseks, näit. müügiga, siis võib ta abielumehe õiguste kestvusel seda täita ainult mehe nõusolekul; aga ta kohustus on siiski kehtiv, Abielumehe suhtes on naise kohustuslik toiming, mis puutub abiellutoodud vara, ainult siis kehtiv, kui ta toiminguga nõustub. Sellisest nõusolekust ei teki aga mehe isiklikku vastutust. Kui mees sellega ei nõustu, siis võib usaldaja nõuda abiellutoodud vara esemeid alles siis, kui mehe valitsemise ja vilikasustamisõigus on kustunud. Ainult kui abiellutoodud vara õigustoiminguga rikastub, vastutab see ka varavahekorra kestel määral, millega õigustamata rikastumise puhul vastutatakse.

Naise protsessiõigust on piiratud kahes suunas. Et abiellutoodud varasse kuuluvat õigust kaebusega kaitsta, vajab naine mehe nõusolekut. Mehe nõusolek naisele ei tähenda aga ta nõusolekut selle õiguse üle käsustamiseks. Seega ei või naine nõuda, et võlgnik talle maksaks, vaid võib nõuda, et ta mehele maksaks. Mõningail erandjuhtumel ei vaja naine mehe nõusolekut protsessimiseks abiellutoodud vara üle, nimelt nõude puhul mehe vastu ja kolmanda vastu, kui mees ilma naise vajaliku nõusolekuta ta õiguse üle on käsustanud, ja kohtulikult õiguste kaitsel vaideõiguse puhul sundsoorituse vastu; § 1407.

Edasi on vajaline mehe nõusolek, kui naise kohta tehtud otsus, silmas pidades abiellutoodud vara, mehekohta toimet omaks; § 1400. Mehe nõustumine oleneb täiesti ta soovast. Kui naine nimetatud jutumitel ületab oma õigusi, peab iga kolmas sellega arvestama, et ta on abielunaine, vaatamata sellele, kas ta seda teab või mitte; § 1404.

Erandina pole vaja mehe nõusolekut teatud kiire iseloomuga juhtumitel, nagu mehe haigestumisel või äraolekul, mil mees ei saa oma nõusolekut anda ja kui edasilükkamisega on seoses teatud oht; § 1401. Naine muutub siis oma abiellutoodud vara suhtes hädavalitsejaks ja toimib omal nimel. Edasi ei vaja naine mehe nõusolekut § 1406 järgi õigustoiminguks, mis suunatud mehe vastu, pärandi või legaadi vastuvõtmiseks või sellest loobumiseks, lepinguesildusest, kingist või kohusosast loobumiseks ja inventaari muretsemiseks saadud pärandile.

Mehe nõusolekut võib naine asendada õigustoimingutes, kus selline nõusolek vajaline, eestkostekohtu otsusega (naise vastaval esildusel), kui mees nõusolekust küllaldase põhjusega keeldub. Seda võib aga siis teha, kui õigustoiming on vajalik naise isikliku seiga korrapäraseks hoolitsemiseks, kuid mitte varandusliku seiga kohta; § 1402.

Pealiskaudsel vaatlusel näib nagu oleks mehe ja naise õigused võrdsed, kui tuletada meele eeltoodud § 1379, kuid erinevus seisneb just varalistes seikades, milles mees on paremas seisukorras, kuna kohus asendab naise nõusoleku abiellutoodud vara käsustamisel. § 1402 puudutab aga ainult naise isiklikku seiku. Näiteks, kui mees tahab naise aktsiaid võõrandada nende langemise ohul naise tahte vastu, siis asendab nõusoleku eestkostekohus. Kui aga naine tahab oma pankuri nõuandel aktsiaid võõrandada mehe tahte vastaselt, siis pole naisel mingit abinõu mehe vastu. Ainult mehel, mitte naisel, on valitsemisõigus abiellutoodud vara üle. §§ 1375-1403 kitsendused kehtivad ka kolmanda isiku kohta ja isegi sel juhul, kui ta ei teadnud, et teine pool on abielunaine.

Kui mees annab naisele nõusoleku iseseisvaks tulutoovaks ettevõtteks, siis kehtib see ka üksikute õigustoimingute ja õigustülide puhul, mis seoses ettevõtte käitamisega (mis ettevõtte kaasa toob). Mehe nõusolek võib avalduda sõnaselgelt või konkludentset, näit. naine käitab ettevõtet mehe teadmisel ja mees ei esita valet. Ettevõttest olenevad ühekülgsed õigustoimingud suunatakse naise vastu. Kui mees on kord nõusoleku ettevõtteks annud, ei või ta üksikuid ettevõttesse puutuvaid õigustoiminguid keelata. Küll võib aga mees oma nõusoleku iseseisvaks naise ettevõtteks tagasi võtta ja selle jätkamise vastu vaide esitada.

Siis vajab naine igal üksiktoimingu või protsessi puhul mehe nõusolekut üldeeskirjade kohaselt. Nõusoleku tagasivõtmine või vaide kehtib heauskliku kolmanda vastu ainult siis, kui see on varaõigusregistrisse kantud.

Mehe nõusolek pole vajalik selleks, et naine tulutoovat ettevõtet iseseisvalt käitaks, vaatamata sellele, kas ta jätkab enne abiellumist asutatud käitise ekspluateerimist või abielu kestel tahab uut alustada. Mis naine ettevõttes teenib, kuulub igal juhul talendvarasse. Esemed, millega naine ettevõtet käitab, nagu inventaar, kaubalaod, raha, muutuvad mehe nõusoleku avaldamisega talendvaraks, kui need juba varem ei kuulunud talendvarasse. Selline mehe nõusolek pole § 1405 kohane, vaid on nõusolek teatavate esemete kasutamiseks ettevõtte teenistuseks.

Sel viisil talendvaraks muutunud esemed jäävadki talendvaraks ka

sel juhtumil, kui mees hiljem ettevõtte jätkamise vastu vaide esitab. Et naine selliste esemete üle vabalt võib käsustada, ei olene § 1405-st, vaid nende asjade talendvara omadustest.

Abikaasade võlad.

Mehe võlad.

Nagu legaalsüsteemi juures abikaasade varad ei liitu ühiseks massiks, nii ei muutu ka nende võlad ühisteks võlgadeks, vaid jäävad erivõlgadeks, s.o. mehe ja naise võlgadeks. Abielupoolte ühisvõlad võivad tekkida põhjustel, millistel tavaliselt ühisvõlad tekkivad, nagu ühiste lepingute või deliktidega. Ühisvõlgnevus abielus tekib veel teatud abikaasade vaheliste suhetel põhjenevatena, nagu naise maksuvõlad, mida mehel tuleb tasuda. Peale tavaliste põhjuste tekkivad mehe võlad abielus veel naise tegevusest võtmevõimu põhjal ja teatavate kohustuste tõttu § 1388 järgi kaasvõlgnikuna.

Mehe usaldajate ees vastutab põhimõtteliselt ainult kogu mehe varandus. § 1410 järgi ei või mehe usaldaja nõuda rahuldust naise abiellutoodud varast ega ka naise äratarvitatavatest asjadest. Kogu mehe vara hulka kuulub aga ka naise abiellutoodud vara viljad, niivõrd kui need on eraldatud valitsemise ja vilikasustamise kestel. Seepärast võib neid mehe usaldajate poolt pantida, väljaarvatud oma ja seaduslikuks ülespidamiseks määratud viljad. Hoolduse puhul peab mehe hooldaja ta õigusi ja kohustusi õiendama, mis tulenevad abiellutoodud vara valitsemisest ja kasustamisest. See kehtib ka siis, kui naine on hooldaja.

Naise võlad.

Naise võlgu võib liigitada täisvõlgadeks ja piiratud või talendvõlgadeks. Täisvõlgade eest vastutab nii abiellutoodud kui ka talendvara, piiratud võlgade eest aga ainult talendvara. Võimalikud on ka sellised võlad, mille eest vastutab ainult abiellutoodud vara legaalsüsteemi kestel. Piiratud võlad muutuvad mehe valitsemise ja kasustamise süsteemi lõppedes täisvõlgadeks. Põhimõtteliselt on naise võlad täisvõlad. Täisvõlad on: naise võlad enne abiellumist, võlad abielu kestel - eriti lubamatust toimimisest, mitte õigustoimingutest, seikadest nagu volitusest toimimisest, protsessikulud § 1412 § p järgi, mille kohaselt abiellutoodud vara vastutab naise protsessikulude eest, kui otsus mehe suhtes pole kehtiv; õigustoimingulised võlad ainult siis, kui mees oma nõusoleku andis või ta nõusolek vajalik polnud.

Piiratud või talendvõlad tekivad naisel kolmel juhul: 1) abielu kestel ilma mehe vajalise nõusolekuta sõlmitud õiguslikust toimingust, § 1412 (vastupidisel juhul vastutab abiellutoodud vara); 2) kui naine abielu kestel mõne pärandi või legaadi erivarana omandab, s.o. sellega seoses olevad võlad, § 1413; 3) võlad, mis tekivad abielu kestel erivarasse kuuluvatest õigustest. Vastupidiselt on sellised võlad ainult siis täisvõlad, kui selline õigus on seoses naise poolt iseseisvalt ja mehe nõusolekuga käitatud tululise ettevõttega; § 1414.

Piiratud võlgade puhul esitavad usaldajad nõude ainult naise vastu. Kui naine on mõistetud nõuet täitma, võib võlausaldaja otsust lasta täita talendvarast seni, kuni oleleb legaalsüsteem. Abielu lõppedes on tal aga õigus nõuda täitmist kogu naise varast. Täisvõla puhul sünnib samuti, kuid siis võib võlausaldaja nõuda ka abielu kestel sooritusabiellutoodud varast. Sundsooritus abiellutoodud varast eeldab, et naine oleks kohustatud sooritamiseks ja mees peab sallima seda kohtuotsuse põhjal. Kui mees on äratarvitatava asja, väljaarvatud raha, oma kasuks võõrandanud või äratarvitanud, on ta kohustatud naisele legaalsüsteemi lõppemisel selle väärtust asendama. Naise usaldaja vastu on ta aga kohustatud otsekohe selle väärtust asendama; § 1411, 2p.

Võlgade tasendus talend- ja abiellutoodud vara vahel.

Naise usaldajad võivad nõuda omal valikul rahuldust abiellutoodud või talendvarast. Viimasel juhul puudutakse ainult naise huvisid, esimesel juhul aga piiratakse mehe kasustamist. Mees võiks mõjustada võlgnikku teatud tasu eest, et see nõuaks rahuldust ainult naise talendvarast. Et seda ei juhtuks, määritleb seadus üksikasjaliselt, milline naise varandusmass abielupoolte sisemistes suhetes täisvõla eest vastutab. Üldreegli kohaselt vastutab täisvõla eest abiellutoodud vara. Kui võlgnik nõuab rahuldust abiellutoodud varast, pole mehel õigust naiselt tasendust nõuda. Kui võlgnikku rahuldatakse talendvarast, kuigi seda peaks tehtama abiellutoodud varast, on naisel õigus nõuda tasendust abiellutoodud varast; § 1417 2 l. Naise tasendusnõue tekib võlgniku talendvarast rahuldamise järele, olgu see sooritatud sundsooritusena või vabatahtlikult. Kas abiellutoodud vara tasendusnõude suurusele vastab või mitte, pole oluline, kuna sõnad "kuivõrra sellest piisab", näitavad ainult soorituspiiri. Tasendusnõue on suunatud mehe kui võõra vara valitseja vastu, nagu pärijagi testamendi täituri nõuet peab rahuldama. Tasendust võib mees sooritada tavaliselt rahas, kui

seada on abiellutoodud varas või selle puudumisel raha muretsema abiellutoodud vara esemete vastu, neid võõrandades või pantides. Vajaduse korral peab ta nõutama selleks naise nõusoleku.

Tasendusnõude täitmise viivitamise puhul tasub mees intressid ja kahjutasu ning vastutab siin juba oma varandusega. Viivitusse satub ta, kui ta hoiatusele vaatamata ei maksa, kuigi ta on abiellutoodud vara järgi selleks võimeline. Edasi tuleb märkida üksikasjusse laskumata, et naine võib tasendusnõude igal ajal kohtulikult jalule seada. Kui tasendusnõue on kohtu poolt välja mõistetud, s.o. mees on seda kohustatud sooritama, siis võib naine oma abiellutoodud vara osa pantida ja vaadata nagu iga võõras võlgnik.

Põhimõttel, et täisvõlad tulevad abiellutoodud varast tasuda, on erandid. On täisvõlgu, mis koormavad talendvara, n.n. "eritalendkoormused". Talendkoormused on §§ 1415, 1416 järgi: 1) naise võlad, mis tekkinud abielu kestel lubamatust toimingust või talvastuasihitud kriminaalprotsessist, 2) naise enne-abielulised või abielulised võlad, mis tekkinud praeguse erivaral põhinevast õigussuhtest.

Rahuldatakse talendsunnis abiellutoodud varast, on mehel õigus nõuda talendvarast, "kuivõrd sellest piisab", tasenduse sooritamist abiellutoodud varale; § 1417, l. 1. See nõudeõigus vastab naise nõudeõigusele mehe vastu, kuid mitte täiesti. See pole mitte mehe nõudeõigus, vaid naise abiellutoodud vara juure kuuluv õigus, mida mees valitsemise ja kasustamise põhjal kehtestab. Mehe usaldajad ei või seda pantida ja võõrandamiseks vajatakse naise nõusolu.

Legaalüsteemi lõpp.

Mehe valitsemise ja kasustamise õigus lõpeb abielu lõppemisega ja mehe surnukstunnistamisega. Kui surnuks tunnistatud mees aga elab, võib ta nõuda oma õiguste ennestamist. Samuti lõpeb legaalsüsteem konkursi avamisega mehe varandusele. Konkursi avamisega naise varandusele ei kao mehe valitsemise ja kasustamise õigused. Konkursi lõppedes pole mehel õigust nõuda valitsemise ja kasustamise taastamist.

Legaalüsteemi võib igal ajal lõpetada abielulepingu sõlmimisega. Naine võib nõuda mehe valitsemise ja kasustamise lõpetamist, kui mees 1) osutub täiesti ebakohaseks varanduse valitsejaks; § 1418, abiellutoodud vara ohustamisega, 2) rikub ülespidamise andmise õigust naise ja laste vastu, millega tulevane ülespidamine ohustatakse, 3) kui mees on teovõimetustatud ükskõik mil põhjusel, 4) kui mehele on määratud

k

kehalise või vaimse viguse pärast hooldaja, 5) kui mehele on määratud hooldaja äraoleku tõttu ja hoolduse lõppu pole niipea oodata. Lõpetamine toimub naise palvel kohtuotsusega. Nõude esitamisega võib naine siuda abiellutoodud vara väljaandmise nõude. Aga kuigi ta seda ei peaks tegema, kohustatakse mees siiski abiellutoodud vara väljaandmiseks, nagu oleks esitatud ka sellekohane nõue. Pealegi tuleb mehel tasuda tulud abiellutoodud varast nõude esitamisest arvates või need tasendada; § 1422.

Teovõimetustamise ja hoolduse lõppedes, mille tõttu valitsemine ja kasustamine mehelt võeti, või kui teovõimetustamise otsus tühistati, võib mees nõuda oma õiguste taastamist. Jaatava kohtuotsuse seadusjõustumisel jõustuvad ka mehe õigused jälle ex nunc.

Valitsemise ja kasustamise lõppedes tuleb mehel või ta pärijal naisele või ta pärijale abiellutoodud vara välja anda ja esitada aruanne; § 1421. Peale legaalsüsteemi lõppu on mees õigustatud ja kohustatud vara edasi valitsema kuni ta lõpetamisest teada saab või teada saama pidi. Naise surma puhul tuleb mehel samuti valitsemist jätkata, kuivõrd selle katkestamisega on seotud oht, kuni pärija asub vara hooldamisele.

Varalahusus.

Varalahususe puhul omab maine täieliku valitsemise ja vilikasustamisõiguse kogu oma vara kohta.

Varalahusus tekib abielulepinguga fakultatiivselt ja erakordse legaalsüsteemina kolmel juhul: 1) kui teovõimelt piiratud naine, näit. alaealine, abiellub seadusliku esindaja nõusolekuta ja §§ 1418-1420 ettenähtud juhtumel; 2) kui kohtuotsusega lõpetatud abieluline kooselu uuesti jalule seatakse ja 3) kui abielus senine varavahekord kaadatakse, abielu ise aga kestab j. t. üksikjuhtumitel.

Abikaasade varad jäävad omandilt, valitsemiselt ja vilikasustamiselt eraldatuks. Abieluvaraõiguslikult on abikaasad üksteise suhtes sellises seisundis, nagu polekski nad abielus, väljaarvatud teised abielukohustused, nagu ülespidamise, võtmevõimu ja omandi presumptsiooni suhtes. Selles süsteemis oleleb ainult kaks iseseisvat varamassi - mehevara ja naisevara.

Abielukulutised on § 1427 järgi mehe kanda, kuid ka naine on kohustatud abielukoormuse kandmisest osa võtma jõukohase panusega oma varanduse sissetulekuist, oma teenistusest või iseseisvalt käitatud tululisest ettevõttest. Möödunud aja eest võib mees naiselt nõuda ta

osa õiendamist ainult niivõrd, kui naine pole seda mehe meeletuletusele vaatamata teinud. Mehe selline nõue pole siiretav ega panditav.

Teatavatel juhtudel, kui mees osutub ebakohaseks perekonnatoitjaks, võib naine oma osa abielukoormuse õiendamiseks omale jätta, kuid siis on ta kohustatud selle osaga ise ülespidamise eest hoolitsema. Sama kehtib ka juhtumitel, kui mees on teovõimetustatud, hoolduse alla asetatud või talle on määratud äraolekuaegne hooldaja. Kui naine teeb abielu kulutuste katteks oma varast väljaminekuid või annab ta oma varandusest selleks midagi mehele, siis eeldatakse kahtluse puhul, et naine ei kavatses tasendust nõuda.

Varalahususe puhul tuleb sageli ette, et naine kas kogu oma varanduse või teatava osa sellest, nagu väärtpaberid või kinnisvara, annab mehe valitsemisele. Valitsemise loovutus on leping ja tavaliselt käsund ning selle sisust olenevad ka mehe õigused ja kohustused. Seadus annab sel puhul ainult ühe dispositiivse normi, mille muutmine naise poolt on võimalik mitte ainult lepinguga, vaid ka ühekülgselt; § 143o, mille järgi mehel pole õigust valitsetava vara sissetulekuid omandada. Loomulikud viljad muutuvad eraldumisega naise omandiks. Juriidilised viljad võib mees kas naise volitusel sisse nõuda, nii et naine muutub sissenõutu omanikuks või naise nõusolekul omal nimel, nii et ta saab makstu omanikuks.

Igal juhul mehel tuleb maksta sissetulekust valitsemiskulud ja naise võlad, nagu korralik peremees varanduse sissetulekuist seda teeb. Ülejäägi võib ta tarvitada oma äranägemise järele, millest ta naisele ei pruugi aru anda. Valitsemise ajal saadud sissetulekute kasutamise õiguse ei kustu kohe valitsemise lõppemisega, vaid neid võib ta kasutada seevõrra, palju sellest on jäänud järele, ilma et tal oleks kohustust naisele seda välja anda.

Heauskliku kolmanda suhtes on varalahusus kehtiv sissekandmisel varaõigusregistrisse.

Lepinguline varaõigus.

Üldine varaühisus.

Põhimõtted. Varamassid.

Üldine varaühisus oli Saksamaal enne BGB-d suures ulatuses levinud legaalsüsteemina, kuid nüüd võib seda võtta tarvitusele fakultatiivselt abielulepinguga. Selle süsteemi põhimõtteks on täielik abielu poolte varanduste liitmine ühiseks massiks. "Leib an Leib, Gut an Gut".

Kogu vara, mis üks või teine abikaasast toob abiellu või abielu kestel omandab, muutub mõlema abikaasa ühisvaraks. Varaühisuse kehtestamisega muutub kogu olemasolev varandus ühisvaraks, ilma et selleks oleks vaja sooritada õiguslikke toiminguid üksikesemete ülekandeks ühisvarasse. Abikaasade varamasside liitmine toimub universaalsuktsessioonina. Kui ühisvarasse kuuluvad ka kinnistusraamatusse kantud kinniku õigused, siis võib üks abikaasa nõuda teiselt õiendit kinnistusraamatus; § 1438. Kuni õiendi tegemiseni kehtib kinnistusraamatusse kantud õigus endisena heauskliku kolmanda suhtes. Ühisvarasse siirduvad õigused nagu nad tõeliselt on, mitte nagu nad näivad olevat. Mõlema abikaasa hea usk ei loo neile õigust vallas- ega kinnisasjale.

Abielu kestel omandatud õigused siirduvad ühisvarasse samuti ilma erilise õigusliku toiminguta. Ühisvara on nagu mõlema abikaasa õigusjärglane abiellutoodud ja abielu kestel omandatud vara suhtes.

Üldnormist leidub ka varaühisuse puhul erandid. Kogu mehe ja naise vara ei kuulu siiski ühisvarasse. Kummalgi abikaasal võib olla talendvara (Vorbehaltsgut) ja erivara (Sondergut). Üldise varaühisuse järgi võib olla viis erinevat varamassi. Õigustüli korral eeldatakse, et asjad kuuluvad ühisvarasse.

Mehe erivara moodustavad temale kuuluvad esemed, mida ei või õigustoiminguga siirda, näit. vilikasustus, perekonna fideikomissid jt. Erivara kohta kehtivad seetiste ühisuse puhul abiellutoodud vara kohta käivad eeskirjad, § 1439, mille järgi abikaasade erivarad ei muutu ühisvaraks - mees jääb oma fideikomissi ainuomanikuks, samuti naine oma vilikasustuse üle.

Erivarade valitsemine on ainult mehe käes. Seejuures valitseb ta oma erivara suvaliselt ja aruande kohustuseta.

Naise erivara aga valitseb ta piiratult nagu varaühenduse puhul naise abiellutoodud vara.

Erivarade vilikasustamine toimub "ühiskäe" kaudu, s.o. tulud ei lähe erivarasse, vaid ühisvarasse. See kehtib nii mehe kui ka naise erivara kohta. Kasustusõiguses tuleb siiski märkida, et naise erivara ja abiellutoodud vara legaalsüsteemi puhul valitsetakse mehe poolt samade põhimõtete kohaselt, kuid abiellutoodu kohta on tal vilikasustamisõigus, aga erivara kohta pole. Mehe eri- ja talendvara valitseb mees suvaliselt, aga talendvara tulud lähevad talendvarasse, erivara omad aga ühisvarasse.

Kuna erivarade tulud lähevad ühisvarasse, kannab ühisvara ka erivarade koormused.

Erivara surrogaadid ei muutu erivaraks, vaid ühisvaraks niivõrra, kui ka neid pole võimalik õigustoimingutega siirda.

Igal abikaasal võib olla talendvara. Üldine varaühisus on ainuke süsteem, kus esineb abielumehe talendvara.

Talendvara tekib õigustoimingutega ja surrogatsiooniga; § 144o.

Talendvara on see, mis abielulepinguga selleks loetakse või mis kolmanda isiku poolt vastava klausliga tingimata või surma korral viimse tahteavaldusena sinna määratud või saadud pärandina, legaadina või kohusosana ning asendused. Erinevalt legaalsüsteemist ei ole varaühisuse puhul seaduslikku talendvara. Ainult naise tarvidusiks määratud esemed, ta töötasu ja teenistus iseseisvast tululisest ettevõttest kuuluvad ühisvarasse.

Mehe talendvara käsitletakse nagu vallalise varandust. Mees kasustab ja valitseb seda suvaliselt ja tulud sellest lähevad talendvarasse. Naise talendvara käsitletakse nagu legaalsüsteemi juures. Tal on samuti talendvara kasustamise ja valitsemise õigus nagu oleks ta vallaline, kuid ta on kohustatud talendvara sissetulekuist maksma teatud osa abielu kulude katteks, kui võrd ta ühisvara osaku tulud kulusid ei kata.

Talendvara omadust võib lõpetada abielulepinguga ja siis muutub talendvara iseenesest ühisvaraks.

Varaühisuses ei muutu ainult varad, vaid ka võlad ühiseks. "Lust und Last" saavad ühiseks. Abielukoormus lasub ühisvaral; § 1458. Viie varamodusmassi vahel võivad tekkida väga mitmesuguseid õiguslikke suhteid.

Abikaasade õigused ühisvara kohta.

Ühisvara on mõlema abikaasa ühine varandus. Iga ühisvarasse kuuluv ese kuulub abikaasadele ühiselt. Abielupaar on vallakute ja kinnikute omanikud, nõuete usaldajad ja õiguste omajad. Iga abikaasa õigus pole nagu liikmeõigus mõnes korporatsioonis, vaid "osak". Abikaasad ise on õiguste kandjad, aga sellega pole välistatud võimalus, et üks abikaasast esineb "abielupaari" vastu õigustoiminguliselt nagu kolmas isik.

Iga abikaasa osak ühisvaras ja üksikus sinnakuulavas esemes ei ole mingi murdosa ega osaõigus; see ei lase end arvuliselt väljendada. Ainult varaühisuse lõppedes ja varanduse eristamisel omab kumbki abikaasa arvudes väljendatava õiguse, kuid mitte varaühisusvarale, vaid peale võlgade maksmist olelevale jäägile; § 1476.

Abikaasade osakud ühisvaras ja sinna kuuluvais asjus on pidevalt seotud; § 1442. Kumbki abikaasa ei või oma osaku üle käsustada. Selline käsustamine oleks kehtetu, samuti pantimine. Abielumees võib küll oma valitsemisõiguse põhjal ühisvara esemete üle üksi käsustada, aga ta käsustab siis alati esemete või murdosade üle, mis kuuluvad mõlemale abikaasale, kuid mitte idalgi oma osaku üle. Isegi teise abikaasa nõusolekul on käsustamine võimatu eeltoodud mõttes.

Pidev seos tähendab seda, et kumbki abikaasa ei või varaühisuse kestvusel nõuda ühisvara või selle eseme jagamist.

Küsimusest, kellele ühisvara kuulub, tuleb eristada küsimus, kes teda valitseb. Valitsemise õigus kuulub põhimõtteliselt mehele, kuid ta on teatavates tähtsates valitsemistoimingutes seotud naise nõusolekuga, millest allpool lähemalt. Mees pole põhimõtteliselt ühisvara valitsemisel naise ees vastutav ega sellepärast ka aruandekohuslik. "Die dem Manne trauet ihren Leib, die trauet ihm auch ihr Gut." Ta on kohustatud ainult siis kahjutasuks, kui ta ühisvara vahendab sihiga kahjustada naist või sõlmib õigustoimingu ilma naise vajaliku nõusolekuta, näit. kinkimisega; § 1456. Kui ta on eestkoste all, asendab teda ühisvara valitsemisel eestkostja, võimaluse korral ka ta naine; § 1457. Teatavad valitsemistoimingud on naise hooleks - eriti kiiretel juhtumitel; § 1450-1454. Varaühisuse lõppemise järgi selgitamismenetluse kestel on mõlemal abikaasal õigus ühisvara valitsemiseks; § 1472.

Mees ühisvara valitsejana.

Ühisvara valitsemisel on mees õigustatud ühisvara esemed oma valdusse võtma - § 1443, l. 1. Ta pole sel juhul naise vara valitsemisvaldaja vaid ühisvara valitseja ja on õigustatud kehalist toimet avaldama ühisvara esemeile, samasuguse vastutusega nagu oma asjade korraldamisel, kuna ta § 1456 järgi pole kohustatud aruandeks. Mees omandab ühisvarale õigusi ja on kolmanda isiku ühekülgsete õigustoimingute adressaadiks, mis ühisvarale suunatud. Mehel on ühisvara kohta protsessiõigus nõudjana ja kostjana omal nimel.

Põhimõtteliselt on mehel õigus iga ühisvarasse kuuluvat eset käsustada ja seejuures toimib ta omal nimel, mitte ühiskäe (ühisvara) esindajana; § 1443. Tal on õigus kohustusi sõlmida, laenu teha ja ühisvara esemeid müüa. Seejuures kohustub ta isiklikult kui ka ühisvara; § 1443. Seevastu ei või ta naist isiklikult kohustada, väljaarvatud, kui tal naiselt on selleks volitus ja naine mehe esinemisega ta nimel nõustub. Eestkostekohus ei või aga naise volitust asendada.

Mehe käsutus ja kohustusõigus pole aga absoluutselt piiramatud.

- 1) Mees vajab naise nõusolekut § 1444 järgi õigustoiminguks, millega ta ühisvara üle tervikuna käsustab, samuti kohustuse täitmiseks, mis haarab ühisvara tervikuna ja on sõlmitud naise nõusolekuta (võõrandamine, nõudmistest loobumine jt.)
- 2) Naise nõusolekut on vaja ka ühisvara kinnikute käsustamiseks ja selliste kohustuste sõlmimiseks - näit. maavalkide müügiks, ostuks, hüpoteegiks, § 1445, samuti eellepinguks.
- 3) Mees vajab veel naise nõusolekut kinkide sooritamiseks ühisvarast, kõikides kinkide tegemise lubadusteks ja nende teostamiseks ühisvarast, mis naise nõusolekuta tehtud; § 1446. Ainult kombekohasteks kinkideks ei vaja mees naise nõusolekut, nagu sünnipäevakingid ja joot-rahad.

Terve ühisvara ja kinnikute käsustamine võib osutada vajaliseks ühisvara korrapäraseks valitsemiseks. Sel puhul võib mees naise nõusoleku asendada hoolekandekohtu otsusega, kui naine küllaldase põhjuseta nõusolekust keeldub, haiguse või äraoleku tõttu ei saa nõusolekut avaldada ja asja edasilükkamisega on seoses oht; § 1447. Siin tuleb märkida, et nim. juhtudel pole naise nõusolekut vaja just sellest mõttes, kui legaalsüsteemis varaühenduse puhul abiellutoodud vara üle käsustamiseks, vaid ka selleks, et kohustada. Mees kohustuse sõlmimisel kohustab ka ühisvara ja võlgnik võib nõuda rahuldust ühisvarast. Nim. põhjus viib seadusteksti piiramisele. Kui abielumees kohustuse võtmi-

sel välistab ühisvaravastutuse, ei vaja ta kohustumisel naise nõusolekut. Näiteks, mees lubab kinkida X-le looo marka ja määrab seejuures, et selle eest vastutab ta talendvara.

Kui naise nõusolek puudub, võib toiming siiski jõustuda naise hilisema soostumisega. Kõikuvuse kestel on kolmandal õigus toimingust taanduda või nõuda mehelt kahe nädala jooksul naise nõusoleku saavutamist. Rikastumise puhul vastutab ühisvara rikastumisõiguse alusel.

Naise valitsemistoimingud.

Naisel puudub põhimõtteliselt ühisvara valitsemise õigus. Eriti puudub tal ühisvara otsene valdus, õigus faktiliselt mõjustada ühisvara esemeid, ühisvara käsustusõigus, õigustoimingutega ühisvara kohustada, protsessiõigus ühisvara kohta ja võime ühekülgsed õigustoiminguid vastu võtta. Kõiki nim. õigusi võib ta kasutada ainult mehe nõusolekul. Sellise nõusoleku puudumisel ettevõtetud õigustoimingute tõttu rikastunud ühisvara vastutab õigustamata rikastumise alusel; § 1455. Ta võib tululisi toiminguid sooritada ühisvara kasuks, kui neist ilmneb, et kõik, mida ta omandab, muutub otseselt ühisvaraks. Naine võib sooritada kohustuslikke toiminguid, mis teda isiklikult, mitte aga ühisvara kohustavad.

Erandjuhtumel on ka naisel lubatud valitseda. Tal on õigus n.n. kiiretel juhtumitel õigustoiminguid sooritada ja protsessida seoses ühisvaraga mehe äraolekul või haiguse puhul, kui edasilükkamine on ohuga seotud - § 1450. Ta võib neil erandjuhtumel ka selliseid toiminguid sooritada, mida mees ilma naise nõusolekuta või eestkoste kohtuta ei või teha, näit. maatükki võõrandada. Ta võib seejuures toimida omal valikul kas omal või mehe nimel.

Mehe nõusoleku võib eestkostekohus asendada siis, kui toiming puudutab naise isiklikke seiku, mitte aga varanduslikke - § 1451.

Kui mees käsustab ilma naise nõusolekuta ühisvara õiguse, näit. maatüki üle, siis on naisel revokatsiooni õigus - ta võib rikutud õigust kaitsta kolmanda vastu mehest sõltumatult.

Kui naine käitab iseseisvalt tululist ettevõtet mehe nõusoleku - ta võib seda ka ilma nõusolekuta teha, siis võib ta, niipalju kui ettevõtte seda põhjustab, ühisvara üle käsustada ja ühisvarasse puutuvaid kohustusi sõlmida - § 1452.

Teatavaid toiminguid võib naine sooritada mehe nõusolekuta, nagu pärandi ja legaadi vastuvõtmine või sellest loobumine, kohusosast, kingist, pakkumisest loobumine ja inventuur saadud pärandi üle.

Abikaasade võlad.

Kuigi seaduse tekst täiesti selgesti ei eralda abikaasade võlgu vastavalt varaühisuse varamassidele, jaotab Wolff võlad 3 liiki - ühisvara, mehe ja naise võlad.

Abikaasa erivõlad ei pärine ainult enne abielu tehtud võlgadest, vaid ka abielu kestel võib üks abikaasa teisest sõltumatult võlgu põhjustada õigustoimingu, lubamatu toimuse, volitu toimijana või teisel teel. Võimalikud on ka abikaasade ühisvõlad ühise lepingu või delikti tõttu.

Ühe abikaasa erivõlgade eest vastutab ta oma varandus, s.o. talend- ja erivara.

Ühisvara iseseisvad võlad on sellised, mis olelevad sõltumatult ühe või mõlema abikaasa erivõlgadest, s.o. ainult ühisvara võlgneb. Sellised võlad tekkivad ühe või mõlema abikaasa õigustoimingist ühisvara suhtes, milles nad vastutuse asetavad ühisvarale. Seaduse järgi on ühisvara võlad tasendusvõlad, mis lasuvad ühisvaral ühe abikaasa vastu. Ühisvara suhtelised võlad on sellised, mis tekivad ühe või mõlema abikaasa erivõla kõrval. Mehe iga võla kõrval oleleb juba seaduse järgi ka ühisvara võlg, sest mehe usaldajad võivad nõuda rahuldust ühisvarast - § 1459, olenematult sellest, kas võlg on tekkinud enne abielu või selle kestel õigustoimingust või deliktist. Seega on ohustatud varaühisuse süsteemis naise vara ja tavaliselt on see kaaluvam argument, mis tuuakse ette varaühisuse vastu.

Ka naise võla kõrval oleleb ühisvara võlg, kuid seadus teeb siin olulisi erandeid. Ühisvara ei vastuta selliste naise võlgade eest, mille eest legaalsüsteemis abiellutoodud vara ei vastuta - §§ 1460-1462, s.o. naise võlad, mis tekkivad pärandi või legaadi saamisest, kui naine saab pärandi või legaadi peale varaühisuse tekkimist talendvarana, võlad, mis tekkivad talendvarasse kuuluvast õigusest või sinna kuuluvast valduse asjast, olgu siis, et õigus või asi kuulub tululisse ettevõttesse, mida naine käitab iseseisvalt mehe nõusolekul, lõpuks võlad, mis tekkivad peale varaühisuse tekkimist mehe nõusolekuta sooritatud õigustoimingust.

Selliste võlgade eest ei vastuta naise erivõla ühisvara, vaid talendvara.

Peale selle on aga naise võlgu, mille eest vastutab küll ta erivara aga mitte ühisvara, näit. võlad naise erivarasse kuuluvast legaadist või õigusest (naise fideikomissi kuuluv ehitus variseb kokku). Ainult siis, kui võlg kuulub erivara tulude korraliste koormuste hulka või erivara õigus kuulub naise tululisse ettevõttesse, vastutab ühisvara.

Ühisvara vastutab edasi kõigi naise võlgade eest, mis naine on

toonud varaühisusse, abielu kestel mehe nõusolekul sooritatud õigustoi-
mingu võlgade, delikti kohustuste ja legaalvõlgade (näit. ülespidamis-
võlgade) eest. Ka võlgadega koormatud vaene naine võib selle tõttu mehe
varanduslikku olukorda ohustada.

Ühisvarakohustuste täitmine ühisvarast on mehe kui selle varanduse
valitseja ülesanne. Seepärast suunatakse ühisvarale sihitud nõuded mehe
vastu.

Naine ei vastuta üldse mehe erivõlgade eest ja ta eri- ning talend-
vara on vastutusvaba.

Mees selle vastu vastutab isiklikult naise kõigi võlgade eest,
mille eest ühisvara vastutab. Naise iga erivõlg, mis põhjustab ühisvara
võla, põhjustab ka mehe erivõla tekkimist. Nii vastutab mees eriti isik-
likult oma talend- ja erivaraga naise enneabieluliste võlgade eest. Ta
vastutab kui kaasvõlgnik naise ühisvara kõrval.

Mehe isiklik vastutus naise võlgade eest on korrelaat ta ulatus-
liku ühisvara valitsemisõiguse eest. Kui mees ei vastutaks, siis võiks ta
oma valitsemisõigust selliselt kasutada, et oma võlad maksab ühisvarast,
naise võlad aga jätab maksmata.

Sel põhjusel mehe isiklik vastutus ületabki kestvuselst varaühi-
suse. Ainult naise selliste võlgade eest, mis abikaasade vaheliste sise-
miste suhete tõttu pole ühisvara võlad, kustub mehe kohustus varaühisuse
lõppedes - § 1459. Seega mehe isiklik vastutus naise enneabielulise võla
eest on igavene, samuti abielu kestel mehe nõusolekul tehtud lepingu
võla eest; seevastu on mehe vastutus ajaliselt piiratud naise poolt
varaühisuse kestel sooritatud delikti eest. Kui mees õiendab naise de-
likti võla varaühisuse kestel, siis ei või ta varaühisuse lõppedes usal-
dajalt makstut kui causam finitam tagasi nõuda. Kui aga usaldaja rahul-
datakse mehe poolt peale varaühisuse lõppu, siis on ta maksnud kohustu-
seta võlga.

Võlgade tasendus abikaasade vahel.

Ühisvara võlgade puhul võivad võlausaldajad valida, millise vara-
massi vastu nad oma nõude suunavad, sest eristatakse ju ühisvara -, mehe
ja naise sunnised. Mehe ja naise sunnised võib eristada veel mõlema ta-
lend ja erivara sunnisteks, kuid erivara sunniste vähese tähtsuse tõttu
abikaasade usaldajate kohta, pole vajadust siinkohal neid lähemalt kä-
sitleda.

Põhimõtteliselt iga ühisvarakohustis on ühisvara sunnis. Kui seda
rahuldatakse ühisvara asemel talendvarast, siis on sellega kahjustatud
abikaasal õigus nõuda asendust ühisvarast. Seejuures on naisel õigus

asendusnõudeks otsekohe, kuna mehel on asendusnõude õigus alles peale varaühisuse lõppu - § 1467, 2.1. Kui ühisvara kohustis varaühisuse kestel pole kustutatud, võib kumbki abikaasa varamasside eraldamisel nõuda, et see esmajoones kustutakse ühisvarast - § 1475.

Nimetatud põhimõttest on erandid § 1463-1465, mis suurelt osalt vastavad legaalsüsteemi erandele - § 1415 ja 1416, nagu kohustised lubamatust toimusest ja sellest tekkinud protsessist varaühisuse kestel, kohustised talendvarast tingitud õigussuhteist (ka enne varaühisuse tekkimist) ja nimetatud 2 juhust tekkinud õigustülide kohustised. Neid kohustisi ei õiendata ühisvarast, vaid jäävad selle abikaasa erisunnisteks, kes need põhjustas. Legaalsüsteemist erandina oleleb § 1465, mille järgi ühise lapse varandamine on ühisvara sunnis niivõrra, kui mees seda ühisvarast lubab, seega mehe sunnis. Ainult ühe abikaasa lapse varandamine pole põhimõtteliselt ühisvara sunnis, vaid lapse ema või isa erisunnis. Kui on tegemist naise enneabielulise lapse varandamisega, siis langeb varandamine naisele. Ainult siis, kui varandamine ületab vastava ühisvara määra ja mees on seda teinud naise tahteta, langeb varandamine ületamise suuruses mehele.

Kui ühe abikaasa erivõlga makstakse ühisvarast, siis tuleb vastaval abikaasal oma talendvarast asendada ühisvarast võetu. Mehel tuleb seda teha peale varaühisuse lõppu, naisel juba varem, niivõrra kui ta talendvarast piisab. Kui sellina sunnis pole varaühisuse lõpetamisel kustutatud, siis ei või varade eraldamisel kohustatud abikaasa nõuda, et seda tehtaks ühisvarast - § 1475.

Varaühisuse lõppemine.

Üldine varaühisus lõpeb abielulõppemisega, s.o. ühe abikaasa surmaga või abielulahutusega. Kui aga ühe abikaasa surma puhul jäävad järele ühised järeltulijad, siis varaühisus tavaliselt ei lõpe, vaid muutub jätkuvaks varaühisuseks, millest allpool lähemalt.

Edasi lõpeb varaühisus abielulepinguga, kahtluse korral astub asemele varalahusus (§ 1436), ja kohtu otsusega. Nii naine kui mees võivad nõuda varaühisuse lõpetamist, kui nende õigusi või huvisid teise abikaasa poolt tunduvalt ohustatakse. Seadusjõustunud otsuse järele kehtib varalahusus - § 1470.

Naine võib nõuda varaühisuse lõpetamist, kui mees ilma ta nõusolekuta sooritab nõusoluvajalisi toiminguid ja ta tulevik seetõttu on ohustatud või kui ta kahjustamise sihiga vähendab ühisvara, ei täida omal lasuvat ülespidamise andmise kohustust ja ohustab ülespidamist ka tulevikus, pillamisega ohustab ühisvara või on pillamise pärast teovõimetustatud, mehe võlad koormavad ühisvara liigselt, nii et naise

naise tulevane omand ohustatakse - § 1468. Sellevastu aga ei piisa siinkohal teovõimetustamisest vaimuhaiguse, vaimunõrkuse, joomatõve ja äraoleku hoolduse ning vigasuse pärast.

Mees võib nõuda varaühisuse lõpetamist, kui ühisvara on naise võlgade tõttu ülevõlastatud - § 1469. Siia kuuluvad eriti naise varaühisuse aegsed võlad deliktidest. Enneabieluliste võlgade pärast ei või mees nõuda mingil tingimusel varaühisuse lõpetamist, naine aga võib nõuda.

Edasi lõpeb varaühisus ühe abikaasa konkursiga ja surnukstunnistamisega. Varaühisuse lõpetamine on lõplik. Mees ei saa seda taastada, näiteks siis kui teovõimetustamine pillamise pärast jälle kaostatakse.

Varaühisuse lõpetamisele järgneb varanduste eraldamine. Eraldamise vältel on varaühisus küll lõpetatud, kuid abikaasade ühisvara pole veel kaotatud. Varaühisus on muutunud siis likvidatsioonühisuseks. Mis üks abikaasadest likvidatsiooni kestel omandab, ei muutu enam ühisvaraks, vaid ta oma varanduseks. Samuti lakkab mehe valitsemine naise erivara üle ja lõpeb "ühiskäe" vilikasustus mõlema abikaasa erivara kohta. Uusi ühisvarakohustisi ei või enam tekkida mehe ega naise toiminguid.

Ühisvara aga püsib likvidatsiooni ajal edasi ja kuulub neile ühiselt ja ilma arvuliste osakuita. Kumbki abikaasa ei või oma osaku või sinna kuuluvate asjade üle käsustada - § 1471, 2.1. Piiratud ulatuses võib ühisvara ka sisuliselt muutuda - ühisvara esemete kasud ja asendused muutuvad jälle ühisvaraks - § 1473.

Likvidatsiooni staadiumis kuulub ühisvara valitsemine mõlemale abikaasale - § 1472, 1.1. Kõik ühisvara haldamisaktid toimuvad ühise tegevusena või ühe poolt teise nõusolekul. Kumbki abikaasa on kohustatud kaasaaitama ettevõetud korraldusvõtete teostamiseks, mis korrapäraseks haldamiseks on vajalikud. Ainult hädavalike sammude ettevõtmiseks võivad abikaasad teisest olenemata tegutseda - § 1472, 2.1.

Likvidatsioonis toimub ühisvara kohustiste õiendamine, mis vajaduse korral tuleb ühisvara rahaks muuta - § 1475. Ühisvara kohustiste õiendamist, mis pole ühisvara tõelised sunnised, vaid mehe või naise erisunnised, ei või kumbki abikaasa nõuda.

Peale kohustiste õiendamist toimub ülejäägi jaotamine võrdsetes osades kummalegi abikaasale. Seejuures ei võeta arvesse, kui suures väärtuses üks või teine abikaasa abiellu kaasa tõi või kui kaua abielu kestis. Kui miljonär abiellub vaese naisega ja sureb pulmale järgneval päeval, siis saab ta pärija ainult poole järelejäänud ühisvarast. Jaotatavad asjad jagatakse natuuras ja jagamatud müüakse ning jaotatakse rahas. Jagamisel on mõlemal abikaasal õigus vastava väärtuse tasumisel

teatavaid esemeid omandada, nagu täiesti ta isiklikuks tarvitamiseks määratud asjad- riided, ehted ja töövahendid; esemed, mida ta on toonud varaühisusse või hiljem omandanud pärandina, legaadina, kingina või kaasavarana.

Kui varade eraldamine on lõppenud aga mõni ühisvara kohustis pole makstud, muutub usaldaja õigus ühisvara vastu õiguseks abikaasade vastu, kellele ühisvara esemed jagamisel jäid. Usaldaja saab sellega peale esialgse abikaasa-võlgniku veel teise abikaasa oma võlgnikuks, kuid selles ulatuses, palju see sai ühisvarasse kuuluvast esemest - § 1480. Seega võlgneb ja vastutab abikaasa piiramatult, kuid suurema nõude puhul, kui ta osa oli, võib ta esitada vaide. Tekib küsimus, kas piiramatult vastutaval abikaasal on teise vastu tasendusnõude õigus? Vastus oleneb sellest, kas õiendamata jäänud ühisvarakohustis on ühisvara sunnis või mõne abikaasa erisunnis. Kui see on ühe abikaasa erikohustis, siis tuleb tal hoolitseda, et usaldaja teiselt abikaasalt ei nõuaks, s.o. kahjutasu kohustis teise vastu. Kui võlg on ühisvara koormus, siis tuleb mehel hoolitseda selle eest, et usaldaja naiselt ei nõua. Sama kohustis on naisel mehe vastu, kui võlg on naise oma - § 1481. Wolff toonitab oma kommentaaris peamiselt mehe taolist kohustust, sest tema asi oleks olnud korraliku ühisvara haldajana õiendada võlga.

Vara pooleks jaotamine oleks äärmiselt ebaõiglane, kui üks pooltest osutub ainusüüdlaseks abielulahutamisel. Kui süüdlane on toonud abiellu vähem vara, kui süütu, siis võinuks juhtuda, et ta oma käitumisega mõjustab teist poolt lahutuspalvet esitama, et sellega saada suure ühisvara "poolt" omale. Seadus võimaldab § 1478 järgi süütul poolel nõuda varade eraldamisel kõigi selle tasumist, mida ta on toonud varaühisusse. Kui ühisvarast ei piisa tasumiseks, peab teine pool tasuma poole puudujäägist. Sama maksab ka abielulahutamisel teise poole vaimuhaiguse tõttu. Abiellutooduks loetakse seejärgi mitte ainult abielu- poole enneabieluline varandus, vaid ka abielu kestel surma tõttu pärandina, kingina või kaasavarana saadud vara. Soetisvara aga jaotatakse pooleks. Süütu pool võib seega üldise varaühisuse muuta soetiste ühisuseks. Kui süütu pool jätab selle õiguse kasutamata, jaotatakse ühisvara ülejääk pooleks.

Kui varaühisus lõpeb surma tõttu ja sellele ei järgne jätkuvalt varaühisust, siis on üleelanud abikaasa õiguslik olund kahesugune:

- 1) ühisvara kaasomanikuna saab ta poole ühisvarast, 2) ühisvara teine pool kuulub surnud abikaasa pärandisse. Üleelanu võib ka sellest pooltest seadusliku või testamendijärgse pärijana osa saada või koguni

kaugete sugulastega konkureerides ainupärijana kogu vara omale saada - § 1482,3.1.

Jätkuv varaühisus (communio prorogata).

Jätkuv varaühisus (communio prorogata) tähendab varaühisuse jätkamist ühe abikaasa surma puhul üleelanud abikaasa ja ühiste järeltulijate vahel, kes on seadusjärgsed pärijad. BGB reguleerib seda süsteemi põhimõtteliselt sundivate normidega. Kõrvalekaldumised on lubatud abielulepinguga ja testamendiga ainult niipalju, kui seadus seda sõnaselgelt väljendab - § 1518. Seega tuleb jätkuv varaühisus kohaldamisele alati lastega abielu puhul, väljaarvatud 1) kui see on välistatud abielulepinguga - § 1508; 2) kui surnud abikaasa on välistanud selle testamendiga. Seda võib ta teha, kui tal oli õigus teiselt abikaasalt nõuda abielulahutust või varaühisuse lõpetamist - § 1509 - kuid muidu mitte; 3) kui üleelanud abikaasa sellest taandub, kuid lastel pole taandumisõigust. Taandumist käsitletakse nagu pärandist loobumist ja kohaldatakse pärandusõiguse vastavaid norme - § 1484 - tähtaegade ja toimingute suhtes. Loobumine peab toimuma 6 nädala jooksul ja abikaasa elukoha välismaal olles 6 kuu jooksul. Ühisvara ülejääk jaotatakse siis § 1482 järgi nagu varaühisuse lõppemisel ilma lasteta.

Kui peale ühiste laste on veel mitteühiseid lapsi, siis saavad nad oma pärandiosa nagu poleks jätkuvat varaühisust jõustunudki.

Jätkuva varaühisuse jõustumine ei tähenda surnud abikaasa varanduses mingit pärimisjärgust. Surnud abikaasa osak ühisvaras ei kuulu ta pärandisse, sest ta pärand koosneb siis ainult ta erivarast ja talendvarast, mida käsitletakse pärimisõiguse üldeeskirjade järgi § 1483,1.1. Varaühisuse jätkumine tähendab sisuliselt ühisvara säilumist, kuigi isikuis toimub muudatus. Seda võib võrrelda kaubandusliku ühinguga, mille samasus ei muutu ühe ühingulase surmaga, kui ühingu tegevust jätkab ta pärija (§ 139 HGB).

Jätkuva varaühisuse poolteks on: 1. üleelanud abikaasa, kes omab sama õigusliku asendi, kui mees abielulise varaühisuse kestel ühisvara valitsemise, ühisvara kohustiste eest vastutuse ja ühisvara jaotamise suhtes - §§ 1487, 1489, 1498; 2. ühised järeltulijad, s.o. seadusjärgsed pärijad, nagu lapsed ja surnud laste lapsed - § 1483,1.1. Nad omavad õigusliku asendi, mis naisel on abielulise varaühisuse puhul - §§ 1487, 1495.

Pärimiskasatud järeltulijad on ka varaühisuslikult kasatud - § 1506. Surev abikaasa võib välistada ka teise abikaasa nõusolekul tes-

tamendiga oma järeltulija jätkuvast varaühisusest. Välistatul on sel puhul ühisvara vastu kohusosa taoline nõudeõigus - §§ 1511, 1516. Järeltulija võib edasi mõlema abikaasa eluajal oma tulevasesst pärandiosast lepinguga loobuda, mida käsitletakse kui pärandist loobumist - § 1517.

Osakuõiguslik järeltulija võib jätkuva varaühisuse kestel välja langeda surma läbi. Siis ei kuulu ta osak ta pärandisse ega lähe pärijaile, vaid ta järeltulijaile. Kui tal järeltulijaid pole, siis siirdub ta osak teistele osakuõiguslikele järeltulijaile, näit. õdedele-vendadele, kuid mitte abikaasale. Kui ka neid pole, siis läheb osa üleelanud abikaasale, millega varaühisus lõpeb - § 1490. "Was in der Were verstirbt, erbt wieder an der Were".

Väljalangemine võib toimuda ka loobumisega, olgu ühekülgse loobumisega päranduskohtule määratud vormis või kohtulikult ehk notariaalselt toimetatud loobumislepinguga teistele varaühislastele. Loobumine kehtib ka loobuja järeltulijate suhtes - § 1491 - ja seda ei saa lepinguliselt välistada. Tavaliselt sõlmitakse loobumislepingud selliselt, et loobujale maksetakse ühisvarast teatud rahuldus, solutio, eriti kui järeltulija asutab oma majapidamise. Õigust selliseks rahulduseks aga loobujal ei ole, kuigi see oleles varemates õigustes.

Teised isikud ei või olla osanikud varaühisuses, näit. mõne abikaasa lapsed eelmisest abielust. Kui ühiste järeltulijate kõrval on ka mitteühiseid järeltulijaid, siis omavad nad pärimisõiguse nagu poleks varaühisust olemaksi - § 1483, 2 l. Seega võivad nad ühisvara tunduvalt vähendada.

Jätkuva varaühisuse puhul eristatakse järgmised varamassid: 1. jätkuva varaühisuse ühisvara, 2. üleelanud abikaasa talendvara, 3. üleelanud abikaasa erivara ja 4. osakuõigusliku järeltulija vara.

Jätkuvasse ühisvarasse ei kuulu (analoogiliselt abielulisele ühisvarale) mitte põhimõtteliselt kogu varandus, mis kumbki pooltest omab või ühisuse kestel omandab, kuid ühisvarasse kuulub ainult § 1485 järgi: a) abieluline ühisvara (s.o. ka järeltulijate osak), b) üleelanud abikaasa pärandi osa surnud abikaasa pärandist, c) üleelanud abikaasa poolt jätkuva varaühisuse kestel omandatud vara, niivõrd kui see ei kuulu eri- või talendvarasse, d) eesnimetatud varade tulud ja neisse kuuluvate esemete asendused.

Seevastu ei kuulu ühisvarasse osakuõiguslike järeltulijate poolt pärandist või jätkuva varaühisuse kestel või varem omandatud varandus.

Üleelanud abikaasa talendvarasse kuulub abielu kestel olnud talendvara ja mis ta peale selle ainult talendklausli (Vorbehaltssklausel) alusel on saanud ning talendvara tulud ning surrogaadid - § 1486, 1.1.

Üleelanud abikaasa erivarasse kuulub õigustoimingutega mittesiiretavad esemed, nagu perekonnafideikomissid. Nende varamasside kohta maksab sama, mis mehe erivara kohta abielulise varaühisuse puhul. Üleelanud abikaasa valitseb seda vabalt, kuid kasud langevad ühisvarasse - § 1486, 2.1.

Osaõiguslikud järeltulijad, kui nad on täiesti teguvõimsad, omavad oma varanduse üle vaba valitsemise ja kasutamise õiguse.

Ühisvara õiguslik iseloom ja poolte suhted on samasugused kui abielulise ühisvara puhul. Sama kehtib ka valitsemise suhtes, kusjuures üleelanud abikaasal on mehe õiguslik asend ja järeltulijail naise õiguslik asend - § 1487, 1.1. Sellest järeldeb eriti, et üleelanud abikaasal on vaba käsustamisõigus ühisvara üle, kuid ta vajab maatükkide käsustamiseks, kindideks, siirmislepinguiks (eestkostekohtulikult asendatavat) kõigi järeltulijate, mitte nende enamuse, nõusolekut. Iga nõusolekut mitteannud järeltulijal on revokatsiooniõigus.

Märkida tuleb aga eriti, et kuigi järeltulijail on abielunaisele kuuluvad õigused, siiski puudub neil erandina naise n.n. hädahaldusõigus - § 1450 - kiireiseloomulistel juhtumitel, mis on vast seletatav arvuka laste hulga väikese teovõimega.

Jätkuva varaühisuse ühisvara kohustised on (§ 1488): 1. kõik abielulise ühisvara kohustised, 2. kõik üleelanud abikaasa võlad. See vastab põhimõttele, et üleelanud abikaasa astub mehe õiguslikku seisundisse, sest abielu kestel on kõik mehe võlad § 1459 järgi ühisvarakohustised. Näiteks, kui naine abielu kestel tegi mehe nõusolekuta muutlaenu, siis mehe surma järele muutub ta muutlaenuvõlg, mis ei ole abielulise ühisvara kohustis, nüüd ühisvarakohustiseks jätkuvas varaühisuses. Kui aga abielu lõpeb naise surmaga ja mees astub jätkuvasse varaühisusse, siis ei muutu naise sama võlg ühisvarakohustiseks.

Seevastu pole järeltulijate võlad ühisvarakohustised.

Ühisvara kohustised on jätkuva varaühisuse juures n.n. ühiskäe võlad. Nagu abielulised ühisvarakohustised on samal ajal mehe võlad, nii on need ka jätkuva varaühisuse puhul samal ajal üleelanud abikaasa võlad. Need võivad olla ka ta võlad ilma jätkuva varaühisuseta, siis on ta vastutus piiramatu. Teisiti on lugu siis, kui ta vastutab ühisvara kohustiste eest ainult sellepärast, et kehtib jätkuv varaühisus; siis on ta vastutus (pärandi piiratud vastutuse normide koha-

selt) piiratud ühisvarale ulatuses, mis oleks jätkuva varaühisuse algul - § 1489. Näiteks vastutab lesk mees jätkuva varaühisuse puhul oma surnud naise deliktivõla eest piiratud, kui naine sooritas delikti abielu kestel, sest ilma jätkuva varaühisuseta ei oleks ta üldse vastutanud §§ 1459, 2.p.2.1., § 1463, 1.järgi. Oli aga naine sooritanud delikti enne abielu, siis vastutab lesk mees piiramatult, sest ta oleks ka ilma jätkuva varaühisuseta selle võla eest pidanud vastutama.

Järeltulijad ei vastuta jätkuva varaühisuse järgi oma vanemate võlgade eest, küll aga vahel nende pärijatena - § 1489, 3.1.

Ühisvara kohustised on nagu abielulise varaühisuse juureski põhimõtteliselt ühisvara koormused. Erandid on siiski §§ 1499, 1500. Nii langevad üleelanud abikaasale eriti kõik võlad deliktist, mida ta on sooritanud abielulise või jätkuva varaühisuse ajal, kuid mitte võlad enneabielulisest deliktist. Teisest küljest tuleb järeltulijail, kui võrranad pole surnud abikaasa pärijad, selle abielulisi deliktivõlgu siiski kanda, kui neid ei saa pärandist katta.

Jätkuv varaühisus lõpeb: 1. kaadamisega üleelanud abikaasa poolt ühekülgselt teatisega päranduskohtule või järeltulijatega sõlmitud kohulikult ehk notariaalselt tõestatud lepinguga - § 1492; 2. üleelanud abikaasa uuesti abiellumisega - § 1493; 3. kui lehestunud abikaasa sureb või surnuks tunnistatakse - § 1494, (kui surnuks tunnistatu siiski elab, pole tal õigust nõuda varaühisuse taastamist); 4. kohtuotsusega järeltulija kaebusel üleelanud abikaasa vastu. Kaadamispõhjused on samad, mille põhjal abielulise varaühisuse puhul naine võis nõuda varaühisuse kaadamist - § 1495. Igal järeltulijal on kaebeõigus, kuid otsus maksab kõikide kohta - § 1496; 5. kõigi osakuõiguslike järeltulijate äralangemisega - siis läheb ühisvara juurekasvuna üleelanud abikaasale (jus accrescendi).

Kui jätkuv varaühisus lõpeb, väljaarvatud viimane juurekasvu juhtum, toimub varade eraldamine. Seejuures kehtivad samad põhimõtted, kui abielulise varaühisuse likvideerimisel, kusjuures üleelanud abikaasa või ta pärijad on jälle mehe ja järeltulijad naise seisundis - §§ 1497, 1498. Seejärgi püsib ühisvara veel edasi ja selle valitsemisest võtavad pooled ühiselt osa. Kui ühisvarakohustised on õiendatud, jagatakse ühisvara üleelanud abikaasa või selle pärija ja järeltulijate vahel pooleks. Kui mõni kohustis on jäänud õiendamata, vastutavad nüüd ka järeltulijad usaldaja ees solidaarselt, kuid vastutuse piiramise võimalusega vastavalt neile langenud esemeile. Järeltulijad jaotavad oma

poole nii, nagu esimesena surnud vanema osa seadusjärgsed pärijad ja nagu see oleks surnud jätkuva varaühisuse lõpul - § 1503. Esimesena surnud abikaasa võib siiski järeltulija osa alati poole võrra või koguni ära võtta, kui ta temalt kohusosa võib võtta. Seega vabanenud osa võib ta määrata mõnele kolmandale, kuid neiks juhtumeiks on vaja teise abikaasa nõusolu - §§ 1512-1514, 1516.

Eriti on korraldatud ülevõtmiseõigus. Ühisvara kohustiste õiendamise järele võib üleelanud abikaasa vastava tasu eest kogu ühisvara või mistahes ühisvara osa üle võtta - § 1502, 1.p. See toimub ühekülgse tahteavaldusega.

Kui jätkuv varaühisus kaadati järeltulija kaebusel kohtuotsusega, siis ei ole üleelanud eelmises lõikes toodud õigust, vaid selle asemel on järeltulijail ülevõtmise õigus. Nad võivad esemeid üle võtta, mis surnud vanema täiesti isiklikuks tarvitamiseks olid, mida ta tööabiellulise varaühisusse või mida ta oli omandanud pärandina, legaadina, kingina või kaasavarana - § 1502, 2.1.

Esimesena surnud abikaasa võib määrata lõpuks teise abikaasa nõusolekul edasiminevaid ülevõtmise õigusi. Ta võib ühele järeltulijale määrata ülevõtmise õiguse kogu ühisvara või selle osa kohta, näit. lese uuesti abiellumisel. Seejuures võib ta varandusse kuuluva maandiku täie hinna asemel määrata hoopis vähema ja maandiku sellise hinnaga ülevõtmise õiguse määrata üleelanud abikaasale - §§ 1515, 1516. Sellised soodustused on mõeldud talupoegadele päritu säilitamiseks.

Kõik töötulud aga ei kuulu ühisvarasse. Abielulepingust järelevaldelt (§§ 1523, 1525) kuuluvad selliste tulude hulka mittetöötavad ja liikendamata nõuded võttes - § 1522. Seejuures tuleb eriti märkida, et soetiste ühisuse olemine ei mõjuta ka see norm vastavalt. Mitterahvuslasele rändtöölasele kuulub mõne abielulepingu varasse, kuid samal ajal muutub ta näite viiskümneprocenti sissetulek ühisvaraks, kusjuures tuleb märkida, et abielu korraldus ei ole mõeldud ühisvarale.

Soetiste ühisusele kuuluvad ühisvara kogu ühisvara varanduse puhul; see on abikaasade ühisvara, mis on ühislikult soetatud, millele kuulub ühisvara ja ühisvara, mis on ühislikult soetatud, kiar-

Soetiste ühisus.

Põhimõtted. Varamassid ja nende valitsemine.

Soetiste ühisus pole varanduste, vaid kasustusühisus: mõlema abikaasa varanduste ja tööjõudude sissetulekud muutuvad ühiseks. Soetiste ühisus rakendatakse fakultatiivselt abielulepinguga. Teiste abielu varavahekordade süsteemidest on soetiste ühisuses naise huvid vähim ohustatud. Varaühendusest erineb see süsteem naise õiglasema osastumisega mehe teenistusest saadud sissetulekuist ja mõlema varanduse tuludest (Wolff).

Oma struktuurilt on soetiste ühisus legaalsüsteemi ja üldise varaühisuse vahepealne ja BGB-s leidub seetõttu viiteid nii ühele kui teisele süsteemile.

Soetiste ühisuses eristatakse neli varamassi: ühisvara, mehe abiellutoodud, naise abiellutoodud ja naise talendvara. Mehel ei ole talendvara ja seda ei või luua ka abielulepinguga.

Ühisvara on abielulinesoetis (Erkoberung, collaboratio) s.o., mis mees või naine ühisuse kestel omandab, kui võrd see erandina ei kuulu vastava abikaasa abiellutoodud varasse. Soetise võivad moodustada asjad ja õigused, vallakud ja kinnikud. Soetiseks muutub oluliselt just see, mis abikaasa oma töö, tööndusliku ettevõtte ja abiellutoodud varanduse sissetulekute kaudu omandab (§ 1524.1.2 l.) Peale selle kuulub veel ühisvarasse mängutulu, avastisest pool, omandamine mitteõigusliku või ebamoraalse teoga; edasi kõik, mida omandatakse ühisvarasse kuuluva õiguse või kaostamise tasendusena, nagu kahjutasu nõuded ühisvara maatüki võõrandamisel, ühisvarasse kuuluva pileti loteriivõidud. Lõpuks võib ka abielulepinguga ühisvara luua.

Kõik töötulud aga ei muutu ühisvaraks. Abielulepinguist järelduvalt (§§ 1523, 1526) kuuluvad selliste tulude hulka mittepanditavad ja ülekanndatud nõuded töötasule - § 1522. Seejuures tuleb eriti märkida, et soetiste ühisuse olemuse ja ajalooga on see norm vastuolus. Näiteks: lloo-margaline raudteelase palganõue kuulub mehe abiellutoodud varasse, kuid samal ajal muutub ta naise väikesest kraamipoest saadud sissetulek ühisvaraks, kusjuures tuleb meenutada, et abielu koormuse kandmine ei lasu mehel, vaid ühisvaral.

Soetiste süsteemis käsitatakse ühisvara nagu üldise varaühisuse puhul; see on abikaasade ühine varandus, osakud on ühiskäeliselt seotud, mehele kuulub ühisvara valitsemine, kuid maatükkide käsustamisel, kin-

kimistel ja siirmislepinguks vajab ta naise nõusolekut. Naine võib valitseda hädajuhtuneil ja abielukoormus lasub ühisvaral - §§ 1519, 1529.

Abikaasade abiellutoodud vara moodustab kõik, mis neile kuulub soetiste ühisusse astumisel: kapitalid kui ka enne abielu omandatud varanduslikud tulud ning enneabieluline soetis - § 1520. Samuti ka asjad ja õigused, mis alles soetiste süsteemis lõplikult omandatakse, kõik mis üks abikaasa abielus surma juhul pärandina, ennetatud pärandina, kingina või kaasavarana saab - § 1521. Sellest on väljaarvatud omand, mis olevalt olukordadest tuleb arvestada sissetulekuiks, nagu kelneri joot-rahad ja isa kink puhkusreisiks.

Edasi kuuluvad abiellutoodud varasse õiguslikult mittesiiretavad esemed, n. n. erivara üldises varaühisuses, näiteks abielu kestel mehele langenud fideikomiss ja iga abikaasa surmaga edasilükkavalt tingitud või ta surmaga kustuv õigus, näit. abikaasa elam või ta õigus elukindlustusele - § 1522.

Abiellutoodud vara moodustab § 1523 järgi see, mis abielulepinguga selleks määratud, samuti abiellutoodud vara asendused - § 1524. Siin on olulisem erinevus üldisest varaühisusest - erivara surrogaat muutub soetiste ühisuses abiellutoodud varaks, varaühisuses aga ühisvaraks.

Abikaasade abiellutoodud varad jäävad lahutamatuks, kuid mõlema abikaasa varad kuuluvad mehe valitsemisele. Seejuures valitseb ta oma abiellutoodud vara suvaliselt, kuid naise oma legaalsüsteemis kehtivate abiellutoodud vara eeskirjade kohaselt - § 1525, 2. l. Ta on seega kohustatud abiellutoodud vara korrapäraseks valitsemiseks, kuid selle käsustamiseks põhimõtteliselt ainult naise nõusolekul või hoolekandekohtulikul pädev; naisel on enesel käsustusõigus ainult mehe nõusolekul jne.

Mõlema abiellutoodud vara vilikasustamine kuulub n. n. ühiskäele - § 1525 1. l. Mehele kuulub küll valitsemise ja tulude võtmise õigus, kuid tulud lähevad ühisvarasse.

Abiellutoodud varade koormused aga langevad - korreelaadina tulude eest, ühisvarale, ja selles ulatuses, kui seadusliku varaühenduse (legaalsüsteemi) puhul mees naise abiellutoodud vara koormusi kannab. See kehtib nii abikaasade vahelistes suhetes kui ka usaldajate vastu - §§ 1530, 1531.

Naise talendvara on soetiste ühisuses määratud samas ulatuses, kui üldises varaühisuses. Talendvara tekib abielulepinguga, kolmanda poolt vastava klausliga ja surrogatsioonitõttu. Talendvara tulud kuuluvad

talendvarasse. Üksikasjade kohta kehtib sama, mis üldise varaühisuse puhul - § 1526. Mis kolmas isik naisele kingib või testamentlikult määrab, kuulub abiellutoodud või talendvarasse, kahtluse korral loetakse see abiellutooduks. Mis kolmas isik mehele kingib, muutub alati abiellutooduks. Kink kuulub naise talendvarasse ainult siis, kui kolmas isik seda määrab. Seevastu võib kink ühisvaraks muutuda ainult abielulepinguga, mitte kolmanda määramisel, isegi siis mitte, kui ta seda teeb mõlema abikaasa ees.

Tüli puhul, millisesse varamassi teatud ese kuulub, eeldatakse, et see kuulub ühisvarasse - § 1527. Kui nim. presümpsoonile vastu vaieldakse, eeldatakse, et see kuulub ühe abikaasa abiellutoodud varasse - kas mehe või naise omasse, see oleneb üldistest asjaõiguslikest eeldustest. Mõlemad abikaasad võivad varamasside kindlakstegemiseks kasutada inventuuri - § 1528.

Neli erinevat varamassi võivad astuda üksteisega kõige mitmekesisemasse asja ja kohustusõiguslikesse suhetesse. Need võivad tekkida kohustiste õiendamisel, abikaasade lepingutega, volitusetul toimimisel j. t. juhtudel. Üldiselt valitseb neil juhtudel kahjutasu kohustus, eriti õiguseta rikastumise puhul.

Abikaasade võlad.

Mehe kõigi võlgade eest vastutab ta abiellutoodud vara ja ühisvara nagu üldise varaühisuse puhul, § 1530 l., kuna naise vara ei vastuta nende eest - § 1525 2. l. Seejuures on ükskõik, kas on tegemist abieluliste või enneabieluliste, õigustoiminguliste, delikti või legaalvõlgadega. Kuna teatavate võlgade puhul on vaja naise nõusolekut, nagu ühisvara käsustamine tervikuna, maatükkide käsustamine ja kinkide lubamised, kohaldatakse sel puhul üldise varaühisuse vastavaid eeskirju - §§ 1519, 2. l., 1444-1446.

Naine pole piiratud võlgade tegemisel ja ta võlgade eest vastutab alati ta talendvara ja tavaliselt abiellutoodud vara: nimelt põhimõtete kohaselt, mille järgi toimitakse legaalsüsteemis - §§ 1525 2. l., 1411-1414. Abiellutoodud vara vastutab eriti naise enneabieluliste võlgade, abielu kestel mehe nõusolekul sooritatud õigustoiminguliste võlgade, delikti võlgade ja ülespidamiskohustiste eest. Kui soetiste ühisus lõpeb, siis vastutab kogu ta varandus. Edasi vastutab ühisvara erandina ainult naise abiellutoodud vara võlgade eest (§ 1530, l. 1) ulatuses, milles legaalsüsteemis mees vastutab (§ 1531) ja soetiste ühisuse kestel sõlmitud õiguslike toimingute võlgade ja protsessi kulude eest,

kui mees neiks oma nõusoleku oli annud või ta nõusolek vajalik polnud - § 1532. Ühisvara vastutab ka soetiste ühisuse kestel mehe nõusolekul käitatud tululise ettevõttega seoses olevast õigusest tekkinud võlgade eest - § 1533 - ja lõpuks naise seaduslike ülespidamiskohustiste eest - § 1534. Seevastu ühisvara ei vastuta naise enneabieluliste ega deliktist tekkinud võlgade eest.

Seega on soetiste ühisuse puhul naise enneabielulised usaldajad ebasoodsamas olukorras, kui legaalsüsteemi puhul; mis naine abielu kestel oma töö või ärilise ettevõtte kaudu teenib, pole usaldajate poolt välja nõutav.

Naise selliste võlgade eest, mis on ühisvarakohustised, vastutab lõpuks ka mees isiklikult, kuid soetiste ühisuse lõppemisel kustub mehe kohustus siis, kui naise võlg abikaasade vaheliste suhete kohaselt pole ühisvara koormus, vaid naise võlg - § 1530 2.1. Näiteks, kui naine on abiellu toonud kaasa maatüki, et seda harida ja selleks abielu kestel mehe nõusolekul teeb muutlaenu, siis vastutab abielu kestel laenu eest naine oma abiellutoodud ja talendvaraga, "ühiskäsi" ühisvaraga ja mees oma abiellutoodud varaga. Soetiste ühisuse lõppedes aga kustub mehe vastutus.

Soetiste ühisuse varamasside vahel kehtivad võlgade tasumisel ühtlustamise suhtes järgnevad eeskirjad: ühisvarakohustised, s.o. mehe võlad ja naise teatavad võlad on põhimõtteliselt ühisvara koormused, nagu üldise varaühisuse juureski. Sellest on aga erandid: mõned ühisvarakohustised on mehe koormused - s.o. tulevad tasuda mehe abiellutoodud varast - §§ 1535-1538. Selliste kohustiste hulka kuuluvad eelkõige mehe abiellutoodud varal põhjenevad võlad, mehe enneabielulised ja ta deliktist tekkinud võlad. Naise abiellutoodud vara valitsemisest tekkinud mehe võlad on niivõrra ühisvara koormused, kui ühisvara see-tõttu soetiste ühisuse lõpul on rikastunud, muidu on need aga mehe koormused.

Mõned ühisvarakohustised on naise koormused, s.o. langevad ta abiellutoodule või talendvarale. Siia kuuluvad eelkõige naise võlad, mis kuuluvad ta abiellutoodud või talendvarale - § 1535. Naise võlgade eest, mis pole ühisvara koormused, olgu nad ühisvarakohustised või mitte, vastutavad tavaliselt ta abiellutoodud ja talendvara, olenedes sellest, millised naise varamassid on võlga põhjustanud.

Kahtluse puhul eeldatakse, et need on abiellutoodud vara võlad. Naine omab seejuures tavaliselt õiguse nõuda mehelt, et kui usaldaja

on rahuldatud talendvarast, siis mees maksaks abiellutoodud varast talendvarasse vastava asenduse - § 1525 2.1.

Üksikutel erandjuhtumitel on võlg talendvarakoormus, eriti naise abieluliste deliktvõlgade ja talendvaral põhjenevate võlgade puhul. Kui neil juhtumitel on naise usaldaja rahuldatud abiellutoodud varast, siis omab mees õiguse nõuda naiselt, et see tasuks talendvarast abiellutoodule sealt võetud summa.

Soetiste ühisuse lõppemine.

Soetiste ühisus lõpeb (§§ 1542- 1544): 1.kõigil neil põhjusil, mis põhjustavad üldise varaühisuse lõppemise, nagu abielulepinguga, kohutuotsusega mehe või naise kaebusel ja abielulahutamisega, 2.kõigil neil põhjusil, mis põhjustavad legaalsüsteemis valitsemise ja vilikasustamise lõppemise: nagu mehe konkurs, mehe surnuks tunnistamine (§ 1544), naise kaebusel mehe teovõimetustamise pärast, mehele hooldaja määramise ja naise nõudel tagatiste saamiseks - § 1452. Soetiste ühisus lõpeb veel, erinevalt teistest süsteemidest, kui naine surnuks tunnistatakse - § 1544.

Kui soetiste ühisus lõpeb abielu edasikestmisel, tuleb asemele varalahusus - § 1545. Soetiste ühisuses võib teatavatel juhtudel üks abikaasa nõuda soetiste ühisuse taastamist (§§ 1547, 1548), nimelt: 1. elav, kuid surnuks tunnistatud abikaasa, 2. naine, kui mehe konkurs on põhjustanud soetiste ühisuse lõppemise, 3. mees, kui soetiste ühisus on lõppenud teovõimetustamise või hoolduse alla asetamise pärast, kuid hiljem nim. põhjused on kaostatud.

Soetiste süsteemi lõppedes jaotatakse ühisvara, mis toimub täiesti üldise varaühisuse sellekohaste reeglite kohaselt (§ 1546), s.o. soetisvara jaotatakse pooleks. Samuti antakse naisele välja ta abiellutoodud vara ja tehakse arvestus valitsemise kohta legaalsüsteemi normide kohaselt - § 1456 3.1. Jätkuvat varaühisust soetiste ühisuse lõppemisel pole ja seda ei saa ka abielulepinguga luua.

Vallasvara ühisus.

Vallasvara ühisus ei tähenda, et ainult sellesse varasüsteemi astuvate isikute vallasvarad ühendatakse, vaid see on vallakute ja soetiste ühisus ning isegi soetatud maatükid muutuvad abikaasade ühisvaraks. See on puudulikum süsteem teiste varasüsteemida hulgas ja tegelikult Saksa maal väljasuremas, sest ainult harva sõlmitud abielulepingutega on seda tarvitusele võetud. Naine on selles süsteemis eriti ebasoodsas olukorras.

Vallasvara ühisus eristatakse kolm varamassi: ühisvara, abiellutoodud varad ja naise talendvara.

Ühisvarasse kuuluvad eelkõige soetised, olgu need vallaku/d või kinnikud (soetise mõiste on siin sama, mis soetiste ühisuses) ja kogu vallasvara. Ühisvara käsitletakse selles süsteemis nagu üldise varaühisuse puhul - § 1549.

Kummalgi abikaasal võib olla abiellutoodud vara, kuhu kuuluvad liikumata varandus, mis abikaasal on süsteemi algul või mida ta hiljem omandab pärandi, legaadi, kinikide või kaasavarana - § 1551. Edasi kuuluvad abiellutoodud varasse õiguslikult siirmata esemed (§ 1552) ja see, mis abiellutoodud varasse määratakse abielulepingu või ühepoolse õigustoiminguga kolmanda poolt (§ 1553) ning asendused, kuid mitte abiellutoodud vara tulud (viljad). - § 1554. Abiellutoodud varad käsitletakse nagu soetiste ühisuses, s.o. mehel on mõlema vara üle valitsemise õigus, vilikasustamine kuulub n.n. ühiskäele, samuti langevad ühisvarale ka nende koormused.

, Naise talendvarasse kuulub abielulepinguga määratu, kolmanda poolt surma puhul või talendklausliga varustatud määrangud inter vivos ja surrogaadid ning talendvara kasud. Talendvara käsitletakse samuti, nagu üldise varaühisuses puhul - § 1549. Mehe talendvara pole selles süsteemis olemas nagu soetiste ühisuseski - § 1555.

Mehe usaldajad on samal ajal ühisvara (-käe) usaldajad ning nende ees vastutavad ühisvara ja mehe abiellutoodud vara, kuna naine pole vastutav.

Naise usaldajad võivad pöörduda alati naise talendvara ja tavaliselt ka ta abiellutoodud vara, kui see ei vastutaks ka legaalsüsteemis vastaval juhul. Ka ühisvara vastutab põhimõtteliselt naise võlgade eest, väljaarvatud juhtumid, kus see ei vastuta üldise varaühisuse puhul. Lõpuks vastutab naise eest mees isiklikult, kui ka ühisvara vastutab. Selline vastutus ületab kestvuselt vallasvara ühisuse, väljaarvatud juhul, kui on tegemist naise võlga, mis ka abikaasade sisemiste

suhete kohaselt on naise koormus.

Abikaasade vaheliste suhete kohaselt ühisvara kohustised on tavaliselt ka ühisvara koormused. Seejuures on samasugused erandid, kui üldise varauhenduse puhul.

Vallasvara ühisus lõpeb ka samadel põhjustel, kui üldine varauhisus. Varade jagamisel kehtivad ka samad põhimõtted. Seadus võimaldab peale vallasvara ühisuse lõppu võtta abielulepinguga tarvitusele veel jätkuvat varauhisust, kuid tegelikkuses on selliseid juhuseid vaevalt esinenud.

M ä r k u s: BGB jõustusega seoses olevaid üleminekueeskirju pole vajadust käesoleva teema piires lähemalt käsitleda.

L õ p u s õ n a .

Saksamaal kehtivat abikaasade varavahekordada süsteemi on arvestatud rohkesti, kuid kõigele vaatamata pole seda kardinaalselt muudetud. Milline süsteem mõnele rahvale enam sobib, seda peab see rahvas ise (kui tal on otsustamise võimalus oma organitekkaudu) või ta juhid otsustama. Et legaalsüsteemina esinev varauhendus kaugelti rahuldav süsteem pole, seda on sakslased ise juba BGB valmimisel ja arutamisel tunnistanud. Pruugib vaid tuletada meele omaaegset sotsiaaldemokraatide võitlust legaalsüsteemi vastu ja varalahususe poolt. Kuid ka saksa suurimaid tööstureid vabahärra von Stumm-Halberg omas kuulsas riigipäeva kõnes⁺ toonitas, et "abielu ei pea olema mehe jaoks äriiline ettevõte". Isegi heades abieludes pole kohane, et kui naine tahab oma varanduse sissetulekuid kasustada, üksikjuhtumitel seda mehelt peab paluma ja mehele selle tulemusena õigus antakse arvamuste lahkuminekul leivakorvi kõrgeleriputamisega naist alla suruda. Halvem on olukord õnnetutes abieludes, kui mees on joodik, mängija või pillaja, kes võib naise varanduse raisata ja maha prassida....

Ka see on ebaõige, et saksa naisel pole mingit talenti varanduse halduseks. Kui naine enne abiellumist ja selle järele iseseisvalt võib oma varandust valitseda ja peab seda tegema, kas siis naine perekonna-seisuametniku aktiga selleks kõlbmatuks muutub! Edasi juhib kõneleja tähelepanu inglise naiste suurematele õigustele ja majanduslikule iseseisvusele varalahususe tõttu. Kuna ka Venemaal valitses varalahusus, siis küsib kõneleja, kas saksa naine vähem küps on oma iseseisvuseks, kui vene naine?

⁺ Dernburg, Heinrich, Deutsches Familienrecht, Halle, 1908. lk. 122, 123.

Kuna käesoleva töö ülesanne pole õigus kriitiliselt ja õiguspoliitiliselt laskuda sellise ulatusliku küsimuse lahendamisele, loeb käesoleva töö kirjutaja oma ülesande täidetuks, selgitanud peamiselt dogmaatiliselt abikaasade varavahekordi BGB järgi.